જૈન તત્વજ્ઞાન તથા આચારને
સુંદર સરલ શૈલીએ રજૂ કરતી

જૈન શિક્ષાવલી

પ્રથમ શ્રેણીનાં ૧૨ પુસ્તકો

૧ જીવનનું ધ્યેય
૨ પરમપદનાં સાધનો
૩ ઇષ્ટદેવની ઉપાસના
૪ સદ્ગુરુસેવા
૫ આદર્શ ગૃહસ્થ
૬ આદર્શ સાધુ
૭ નિયમો શા માટે?
૮ તપની મહત્તા
૯ મંત્રસાધન
૧૦ યોગાભ્યાસ
૧૧ વિશ્વશાંતિ
૧૨ સફલતાના સૂત્રો

નોંધ-બારમા નિબંધને છેડે આખી શ્રેણીનું શુદ્ધિપત્રક આપ્યું છે, તે પ્રમાણે સુધારો કરી પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવા વિનંતિ છે

જૈન શિક્ષાવલી પુષ્પ બારમું

સફલતાનાં સૂત્રો

લેખક
સાહિત્યવારિધિ શતાવધાની પંડિત
શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

પ્રકાશક
જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
મુંબઈ-૯.

મૂલ્ય પચાસ નયા પૈસા

પ્રકાશક –
નરેન્દ્રકુમાર ડી. શાહ
વ્યવસ્થાપક જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
સધાભાઈ ગુણપત બીલ્ડીંગ,
ચીંચ બંદર, મુંબઈ–૯.

પહેલી વાર ૨૦૦૦
સં ૨૦૧૫, સને ૧૯૫૯

મુદ્રક –
મણિલાલ છગનલાલ શા
નવપ્રભાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,
ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ

બે બોલ

જૈન શિક્ષાવલીની યોજના કેટલાક વખત પહેલાં મારા મનમા સ્ફુરી હતી, પણ તેના પ્રકાશન અંગે શુ કરવુ ? તેની સ્પષ્ટતા થતી ન હતી એવામા અમદાવાદ જવાનું થયું અને ત્યા પ પૂ પ્રાત સ્મરણીય આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયપ્રેમ-સૂરીશ્વરજી મહારાજના દર્શન કર્યો પછી તેમના વિદ્વાન્ શિષ્યરત્ન પૂન્ય મુનિરાજશ્રી ભાનુવિજયજી મહારાજને મળવાનો સુયોગ સાપડયો ત્યા પ્રાસંગિક વાર્તાલાપ ઉપરાત સાહિત્યસર્જન અને સાહિત્યપ્રચારની વાત નીકળતાં મે જૈન શિક્ષાવલીની યોજના તેમની સમક્ષ રજૂ કરી તેનું સામાન્ય સ્વરૂપ જાણ્યા પછી તેઓશ્રીએ કહ્યુ કે 'આ યોજના તો જરૂર અમલમા મૂકવા જેવી છે તમે મન પર લેશો તો બધુ થઈ રહેશે' એટલે મારો ઉત્સાહ વૃદ્ધિ પામ્યો અને તેના પ્રકાશનની વ્યવસ્થા પણ મારે જ કરવી એવો નિર્ણય થયો પરિણામે મુંબાઈમા જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર સ્થપાયુ અને જૈન શિક્ષાવલીના અગાઉથી ગ્રાહકો નોધવાનું શરુ થયું આ કાર્યમા પણ તેઓશ્રીએ સારી મદદ કરી અમદાવાદ દશાપોરવાડ સોસાયટીમા રહેતા ભાઈઓને ખાસ પ્રેરણા કરી તેના ૧૧૮ જેટલા ગ્રુપ્છો નોધાવી આપ્યા ઉપરાત પુસ્તકનાં લખાણો તૈયાર થતાં તેઓશ્રીએ પોતાના કિંમતી સમયનો ભોગ આપી તેને જોઈ આપ્યાં આ રીતે પ્રારભથી પ્રકાશન સુધી દરેક જાતનો સહકાર આપવા માટે હુ તેઓશ્રીનો ખાસ આભારી છું

બીજા પણ એક શાત સેવાભાવી મુનિરાજે આ યોજના બહાર પડી ત્યારથી તેનો પ્રચાર કરવામા ઘણો રસ લીધો છે અને મારા ઉત્સાહમા ખૂબ વૃદ્ધિ કરી છે, તેમનો પણ ખાસ આભાર માનું છુ

જૈન સમાજે મારા લખાણો પ્રત્યે ચાહના દર્શાવી પુસ્તકો બહાર પડતા પહેલા જ ૨૦૦૦ ગુચ્છો પૈકી ૧૫૦૦ જેટલા ગુચ્છોની નોધણી કરાવી દીધી, એટલે તેનો તો હું ખૂબ જ આભારી છુ આ યોજનાને સારો સુદર સહકાર મળવાથી જૈન શિક્ષાવલીની યોજનાને મે આગળ ધપાવવાનો નિર્ણય કર્યો છે તે અનુસાર બીજી શ્રેણીના ૧૨ પુસ્તકો સ ૨૦૧૬ ના માહ માસમા બહાર પડશે તેના નામો વગેરે પુસ્તકોના પૂઠા પર જોઈ શકાશે

સહુ સમજી શકે તેવી સરલ ભાષામા, રોચક શૈલિએ નાના નાના પુસ્તકો પ્રકટ કરવા અને તેના પ્રચાર દ્વારા જૈન સિદ્ધાત તથા જૈન આચાર પ્રત્યે આકર્ષણ ઊભું કરવું, એ આદર્શ મારી સામે સદા ઊભો રહ્યો છે અને આ શિક્ષાવલીના પ્રકાશનમા પણ તે બરાબર ઊભો રહેશે, તેની હુ સર્વ સાહિત્યપ્રેમીઓને ખાતરી આપુ છુ

જૈન સમાજ મારાં આ સાહસને વધાવી લઈ ઉત્તરોત્તર વિશેષ સહકાર આપે અને એ રીતે જૈન-શાસનનુ ગૌરવ વધારવામાં મદદ કરે એ જ ઉત્કટ અભિલાષા.

સ ૨૦૧૫, પોષ વદિ ૬
તા ૩૦-૧-૫૯

સઘસેવક
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

પ્રકાશકનું વિશેષ નિવેદન

આ પ્રકાશનમા અગાઉથી સારી સખ્યામા ગ્રાહક થઈ અમને ઉત્તેજન આપનાર કેટલાક ભાઈઓનો અમે પ્રથમ નિવેદનમા આભાર માન્યો છે તે ઉપરાત નીચેના ભાઈઓએ અગાઉથી નીચે પ્રમાણે ગુચ્છો (બાર પુસ્તકનુ એક ગુચ્છ) નોધાવી અમારા કાર્યને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે, તે માટે અમો તેમનો ખાસ આભાર માનીએ છીએ —

૧૦૦ ગુચ્છ દશા પોરવાડ જૈન સોસાયટી—અમદાવાદ.
૧૦૦ ગુચ્છ શા. પ્રેમચદ વ્રજલાલ શાહ—જામનગર
૧૦૦ ગુચ્છ શા નરશી તથા શવજી લાલજી—જામનગર.
૨૫ ગુચ્છ શા રાયશી પૂજાભાઈ પત્તાણી—જામનગર.
૨૫ ગુચ્છ શા ગુલાબચદ પોપટલાલ (પારેખ) કુ જામનગર
૨૫ ગુચ્છ શેઠ મેઘજી વીરપાલ દબાસગવાળા—જામનગર.
૨૫ ગુચ્છ શા શાતિલાલ દેવશીભાઈ હાતાવાળા—જામનગર.
૨૫ ગુચ્છ શાહ વાડીલાલ મનસુખરામ
(બાટલી બૉય કપનીવાળા)-મુંબઈ

બીજા પણ જે ભાઈઓએ અગાઉથી અમુક ગુચ્છો નોધાવ્યા છે, તેમનો વ્યક્તિગત જૂદો આભાર માનવાનુ શકય નહિ હોવાથી સમૂહગત આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તકો ખૂબ ઝડપથી છાપી આપી જનતાને આપેલુ વચન પાળવામા સહાયભૂત થવા માટે અમો નવપ્રભાત પ્રીન્ટીગ પ્રેસના માલીક શ્રી મણિલાલ છગનલાલ શાહના પણ ખાસ આભારી છીએ

પ્રકાશક.

વિષયાનુક્રમ

॥ ॐ ह्रीँ अर्हं नम ॥

સફલતાનાં સૂત્રો

૧–ઉપક્રમ

જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રમા ઝળકતી ફત્તેહ મેળવી યશકીર્તિના અધિકારી થવું, તેને વ્યાવહારિક દષ્ટિએ સફ લતા કહેવાય છે આવી સફલતા જે સૂત્રો, સિદ્ધાતો કે વિચારો અપનાવવાથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, તેનુ નિરૂપણ પ્રસ્તુત નિબધમા કરીશું

૨–નિર્માલ્યતા ખંખેરીને ખડા થાઓ.

કોઈ ઓરડાને સ્વચ્છ અને સુંદર બનાવવો હોય તો પ્રથમ તેનું સમાર્જન કરવું પડે છે અને તેમા જે કચરો પડયો હોય તે દૂર કરવો પડે છે, તેમ જે મનુષ્યને આગળ વધવુ હોય, પ્રગતિ સાધવી હોય, જીવનમા ઝળકતી ફત્તેહ મેળવી સફલતાના સ્વામી થવુ હોય, તેણે પ્રથમ પોતાના મનોમદિરમાથી નિર્માલ્યતારૂપી કચરો દૂર કરવો પડે છે

'હું શું કરી શકુ ?' 'મારાથી કંઈ થઈ શકે એમ નથી' 'હુ ગરીબ છુ' 'હું અનાથ છુ' 'હુ સાધનહીન છુ' વગેરે વિચારો કરી પામરતામા સબડવુ એ નિર્માલ્યતા છે આવા વિચારોનું સેવન કરનાર કદી પણ જીવનમા આગળ વધી શકતો નથી. અહીં એમ

વિચારવું ઘટે કે 'બીજાઓ ધાર્યું કામ કરી શકે છે, તો હું ધાર્યું કામ કેમ કરી ન શકું ? એ પણ માણસો છે ને હું પણ માણસ છું એમને પણ બે હાથ અને બે પગ છે, તો મારે પણ બે હાથ અને બે પગ છે આ જગતમા કાળા માથાનો માનવી શું નથી કરી શકતો ? જે માણસો ઝળકતી ફત્તેહ મેળવી યશ-કીર્તિને વર્યા છે, તેમાના ઘણાખરા સામાન્ય સ્થિતિમાથી જ આગળ વધ્યા છે, તો હું સામાન્ય સ્થિતિમાથી કેમ આગળ વધી ન શકું ?'

સાધન અને સયોગોથી હતાશા-નિરાશા અનુભવનાર મનુષ્યોને ઉદ્દેશીને અનુભવી પુરુષોએ કહ્યું છે કે —

" विजेतव्या लङ्का चरणतरणीयो जलनिधि-
विपक्ष पौलस्त्यो रणभुवि सहायाश्च कपय ।
तथाप्याजौ राम सकलमवधीद्राक्षसकुलं,
क्रियासिद्धि सत्त्वे वसति महतां नोपकरणे ॥

" લકા જેવો સુરક્ષિત દેશ જિતવાનો હતો, દરિયાને હાથે-પગે તરવાનો હતો, સામા પક્ષમાં રાવણ જેવો મહા બળવાન શત્રુ હતો, રણક્ષેત્રમા માત્ર વાનરોની જ સહાય હતી, તો પણ શ્રીરામે સકલ રાક્ષસકુલને જિતી લીધુ, તેથી એમ માનવું જ યોગ્ય છે કે મહાપુરુષોની ક્રિયાસિદ્ધિનો આધાર સાધન-સયોગો પર નહિ, પણ પોતાના પુરુષાર્થ ઉપર જ છે '

घटो जन्मस्थान मृगपरिजनो भूर्जवसन,
वने वास कन्दैरशनमतिदु स्थ वपुरिति ।
इतीदृशोऽगस्त्यो यदपिबदपार जलनिधिं,
क्रियासिद्धिः सत्त्वे वसति महतां नोपकरणे ॥

'જન્મ ઘડામા થયો હતો, પરિવારમા પશુઓ હતા, પહેરવામા ભૂર્જવૃક્ષની છાલ હતી, રહેવાનુ જગલમાં હતું, ખાવા માટે વૃક્ષ–વેલીના કદો હતા અને શરીર પણ ઘણું વામણુ હતું આવા વિચિત્ર સ્થાન–સાધન–સયોગોમાં અગસ્ત્ય ઋષિ અપાર એવા જલનિધિને ગટગટાવી ગયા, તેથી એમ માનવું જ યોગ્ય છે કે મહાપુરુષોની ક્રિયાસિદ્ધિનો આધાર સાધન–સયોગો પર નહિ, પણ પોતાના પુરુષાર્થ ઉપર જ છે '

रथस्यैक चक्र भुजगयमिता सप्ततुरगा
निरालम्बो मार्गश्चरणविकल सारथिरपि ।
रविर्यात्येवा त प्रतिदिनमपारस्य नमस ,
क्रियासिद्धि सत्त्वे वसति महता नोपकरणे ॥

"રથ એક પૈડાવાળો છે, તેને સાત ઘોડા જોડેલા છે, તેનુ નિયત્રણ સાપરૂપી લગામો વડે કરવાનુ છે, માર્ગ કોઈપણ જાતના આલબન વિનાનો છે અને સારથિ પણ પાગળો છે, છતા સૂર્ય અપાર આકાશનો પ્રવાસ નિત્ય પૂરો કરે છે, તેથી એમ માનવું જ યોગ્ય છે કે મહાપુરુષોની ક્રિયાસિદ્ધિનો આધાર સાધન–સયોગો પર નહિ, પણ પોતાના પુરુષાર્થ ઉપર જ છે '

અહીં એ પણ જણાવી દઈએ કે માટીના ઢેફા પર એક પછી એક પગ પડતો જ જાય છે અને તેને છેક ધૂળ બનાવી દે છે, જ્યારે તીક્ષ્ણ ધારવાળા પત્થર પર કોઈ પગ મૂકવાની હિંમત કરી શકતુ નથી, એટલે મનુષ્યે માટીના ઢેફા જેવા નિર્માલ્ય ન રહેતા પત્થર જેવા મજબૂત બનવું જોઈએ અને સ્વમાન રૂપી ધારવાળા થવું જોઈએ'

આ જગતમા નિર્માલ્ય મનુષ્ય પોતાની જાતનુ પણ ભલુ કરી શકતો નથી, તો કુટુબ, સગાવહાલા, સમાજ કે દેશનુ ભલુ શી રીતે કરી શકે? ધર્મના આરાધન માટે પણ આવો પુરુષ અયોગ્ય છે, કારણકે તેમા બળ-વીર્ય-પરાક્રમની ડગલે ને પગલે જરૂર પડે છે

માત્ર ખાઈપીઈને દિવસો પૂરા કરનાર અને કઈ પણ મહત્ત્વનુ કાર્ય ન કરનાર મનુષ્યને સુજ્ઞ પુરુષો પશુ તુલ્ય માને છે આ રહ્યા તે અગે તેમના શબ્દો

येषां न विद्या न तपो न दानं,
न चापि शील न गुणो न धर्मः ।
ते मृत्युलोके भुवि भारभूता
मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥

'જેમણે આ જગતમા જન્મ ધારણ કરીને નથી વિદ્યા મેળવી, નથી તપ કર્યું, નથી દાન દીધુ, નથી શીલ પાળ્યુ, નથી કોઈ ઉમદા ગુણો કેળવ્યા કે નથી ધર્મનુ આરાધન કર્યું, તેઓ આ મર્ત્યલોકમા ભૂમિને ભાર રૂપ છે અને મનુષ્યનાં રૂપમા પશુઓ તરીકે જ પોતાનુ જીવન વ્યતીત કરે છે'

આ વિષયમા લોકકવિઓનો અભિપ્રાય પણ સાભળી લો
જનની જણ તો ભક્ત જણ, કા દાતા કા શૂર,
નહિ તો રહેજે વાઝણી, મત ગુમાવે નૂર

'હે માતા! તું પુત્રને જન્મ આપવાની હોય તો એવા પુત્રને જન્મ આપજે કે જે ઈશ્વરનો અનન્ય ભક્ત થઈ પોતાનુ કલ્યાણ કરે, અને બીજાઓને પણ માર્ગદર્શક

બને અથવા એવા પુત્રને જન્મ આપજે કે જે પોતાના બાહુબળથી ખૂબ લક્ષ્મી કમાઈ, તેનુ દીન-દુખીને દાન કરે અને તેમના આસુ લુછે અથવા એવા પુત્રને જન્મ આપજે કે જે પોતાની શૂરવીરતાથી સમાજ, દેશ તથા ધર્મના હિતોનુ રક્ષણ કરે અને જરૂર પડતા મરી ફીટે જો આવા કોઈ પુત્રને જન્મ આપવાનુ શક્ય ન હોય તો સારુ એ છે કે તું વધ્યા જ રહેજે અને તારા શરીરનુ નૂર ગુમાવીશ નહિ.

જગત્ કોને યાદ કરે છે? તે પણ વિચારી જુઓ તે મુફલીસ, માયકાંગલા, બીકણ, બાયલા, રોતડ કે રે જી પે જીને યાદ કરતું નથી, પણ જેમણે અનેક જાતના પરાક્રમો કરીને જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રમા ઝળકતી ફત્તેહ મેળવી છે, તેને જ યાદ કરે છે

એક સેનાપતિ રણક્ષેત્રમા હારીને આવનો હોય, તેનો નગરપ્રવેશ ઉજવાય છે ખરો? અથવા એક વ્યાપારીએ વ્યાપારમા દેવાળુ કાઢ્યુ હોય તો તેને માન આપવાના મેળાવડા થાય છે ખરા? અથવા એક વિદ્યાર્થી પરીક્ષામા નિષ્ફળ ગયો હોય તો તેને માટે અભિનદન-સમારભ યોજાય છે ખરો? જો એનો જવાબ નકારમાં હોય તો નિર્માલ્યતા ખખેરીને ખડા થાઓ અને જીવનના કોઈ પણ ક્ષેત્રમા ઝળકતી ફત્તેહ મેળવવાનો નિર્ણય કરો.

૩-તમે અનત શક્તિના સ્વામી છો.

કેટલાક કહે છે કે 'અમને મહત્ત્વનુ કાર્ય કરવાની ઈચ્છા થાય છે, પણ અમારામા શક્તિ નથી, તેનુ શું?'

અમે આ મહાશયોને જણાવવા ઈચ્છીએ છીએ કે 'અમારામા શક્તિ નથી' એમ તમે માની લીધું, એ તમારી ગભીર ભૂલ છે 'તમે કોણ છો?' એનો બરાબર વિચાર કરો. તમે માત્ર હાડચામનું પિંજરુ નથી, તમે માત્ર રક્ત માસનો થેલો નથી, પણ તેથી કઈક અધિક છો હાડમાંસના પિંજરાં સ્વય હાલીચાલી શકતા નથી, રક્તમાંસના થેલા સ્વય ખાનપાનનો વ્યવહાર કરી શકતા નથી, પરંતુ આ બધું તમે કરી શકો છો, એટલે તમે એથી કોઈક જુદા જ છો તમે તમારી જાતને વાલજી, વીસનજી, ચતુરભાઈ, ચીમનલાલ, દામોદર કે દાસગુપ્તા ભલે કહેતા હો, પણ તમારું ખરું નામ જીવણજી, આત્મારામ કે ચૈતન્યદેવ છે

જે ચૈતન્ય સર્વે તીર્થંકરોમા હતુ, જે ચૈતન્ય સર્વે ગણધર–મહાપુરુષોમા હતુ અને જે ચૈતન્ય સર્વે ચક્રવર્તી–વાસુદેવ–બળદેવમા હતુ, તે જ ચૈતન્ય તમારામા વ્યાપી રહ્યું છે, તો પછી તમે શક્તિહીન શી રીતે? ખરી વાત એ છે કે તમે અનત શક્તિના સ્વામી છો અને આ જગતમા નહિ ધારેલા–નહિ કલ્પેલા કામો કરવાને શક્તિમાન છો, પણ તમારી એ શક્તિનુ તમને ભાન નથી, એટલે જ ઉપરના શબ્દો ઉચ્ચારો છો

ઘરમા ઘણું ધન દાટયુ હોય, પણ ખબર નહિ હોવાથી કોઈ એમ કહે કે 'હું ધનહીન છુ, મારી પાસે કઈ ધન નથી, તેથી મારો વ્યવહાર શી રીતે ચલાવું?' તેના જેવી આ સ્થિતિ છે જો આ પુરુષને એટલી ખબર પડે કે મારાં ઘરમા ઘણું ધન 'દાટેલું' છે, તો એ કદી

નિરાશા અનુભવે ખરો ? એ પહેલી તકે જ કોશ-કોદાળી લે, કઈ મળ્યુ તેનાથી ઘર ખોદવાનો અને તેમાથી દાટેલુ ધન મેળવી પોતાનો જીવનવ્યવહાર સારી રીતે ચલાવવાનો. જૈન મહર્ષિઓએ 'अप्पा सो परमप्पा' એ સૂત્ર ઉચ્ચારીને તમને એ ખબર આપી દીધી છે કે 'તમારી ભીતરમા અનત શક્તિનો ખજાનો છૂપાયેલો છે, એ ખજાનાના જોરે તમે સામાન્ય આત્મામાથી પરમાત્મા બની શકો છો' તો પછી તમારે કોઈ પણ જાતની નિરાશા અનુભવવાનુ રહ્યું કયા ? જરૂર માત્ર કોશ-કોદાળો ઉપાડવાની એટલે પુરુષાર્થ કરવાની છે અને તે તમે કરવા માડો એટલે શક્તિનો ફુવારો આપોઆપ ફૂટશે અને તે તમારા ધારેલા સર્વ કાર્યો પૂર્ણ કરશે

૪-ઇશ્વરેચ્છાને વ્યવહારની વચ્ચે લાવશો નહિ.

કેટલાક કહે છે કે 'ઈશ્વરની મરજી વિના પાદડુ પણ હાલી શકતુ નથી, તો આપણે ધારેલુ કાર્ય શી રીતે કરી શકીએ ? અમે તો એમ સાભળ્યું છે કે 'ધાર્યું ધણીનું થાય, આપણું ધાર્યું ધૂળ મળે'

આવા શબ્દો દસ-વીસ નહિ, સો-બસો નહિ, પણ ઘણા માણસો ઉચ્ચારે છે, એટલે કેટલાકને એમ લાગતુ હશે કે તેમા કઈક તથ્ય હોવું જોઇએ; પણ અમે પાઠકોને એ વાતની ખાતરી કરાવવા ઇચ્છીએ છીએ કે ઘણા માણ-સોની માનેલી-કહેલી વાત પણ અસત્ય હોય છે વરુનાં પગલાનું દૃષ્ટાત આ વસ્તુ વધારે સ્પષ્ટ કરશે

વરુનાં પગલાનું દૃષ્ટાંત

એક પુરુષ પોતાની પત્નીને તેડીને ઘર ભણી આવતો હતો. પોતાનું ગામ થોડા ગાઉને અંતરે આવેલું, એટલે પાસે ભાતું કે પાણી કંઈ લીધું ન હતું એવામાં સ્ત્રીને પાણીની તરશ લાગી, એટલે તેણે કહ્યું કે 'નાથ! મને પાણીની ખૂબ તૃષા લાગી છે'

પતિએ કહ્યું કે 'હે વરાનના! હમણાં જ આપણા માર્ગમાં એક મોટું તળાવ આવશે, તેમાં નિર્મળ જળ હિલોળા દેતું હશે, તેનાથી તારી તૃષા છીપાવી લેજે'

આ શબ્દોથી સ્ત્રીને આશ્વાસન મળ્યું અને તે પૂર્વવત્ ચાલવા લાગી પણ ઘણું ચાલવા છતાં તળાવ આવ્યું નહિ, ત્યારે તેણે પતિને પૂછ્યું કે 'પેલું તળાવ ક્યારે આવશે?'

પતિએ કહ્યું કે 'હવે તે આવવાની તૈયારીમાં જ છે, તેથી જરાયે ચિંતા કરીશ નહિ'

આમ પેલી સ્ત્રી આશામાં ને આશામાં ઘરે આવી પહોંચી અને ત્યાં શીતલ જલનું પાન કરીને સ્વસ્થ બની પછી તેણે પતિને કહ્યું કે 'તમે તો મને બરાબર ઠગી'

પતિએ કહ્યું 'મેં તને શી રીતે ઠગી?'

સ્ત્રીએ કહ્યું 'માર્ગમાં કોઈ તળાવ ન હોય છતાં કહેવું કે 'મોટું તળાવ આવશે, તેમાં નિર્મળ જળ હિલોળા દેતું હશે, તેનાથી તારી તૃષા છીપાવી લેજે' એ ઠગાઈ નહિ તો બીજું શું?'

પતિએ કહ્યું 'એ શબ્દો આશ્વાસનના હતા તેણે તને ઘર સુધી પહોંચાડી, માટે ઠગાઈ કહેવાય નહિ'

સ્ત્રીએ કહ્યું ' આ તો તમારી વાક્ચતુરાઈ છે. હું તો એટલું સમજુ કે કોઈને ખોટું કહીને છેતરવા એ ઠગાઈ જ કહેવાય. જો તમે મારી આ વાત માનવા તૈયાર ન હો તો ચલો આપણે પાંચ જણને પૂછી જોઈએ.'

પતિએ કહ્યું ' ઘણી વાર પાંચ જણ ખોટા હોય છે અને એક જણ સાચો હોય છે, માટે બીજા કોઈને પૂછવાની જરૂર નથી હું તને આ વાતની ખાતરી કરાવી દઈશ.'

હવે તે પુરુષે પોતાની પત્ની ન જાણે એવી રીતે વરુના પગલાવાળી ચાખડીઓ બનાવી અને એક વખત પરોઢિયે એ ચાખડીઓ વડે નગરના દરવાજા બહાર વરુનાં આબેહૂબ પગલાં પાડી દીધાં. પછી સવાર થતાં લોકો ગામ બહાર નીકળવા લાગ્યા, તેમને એ પગલાં બતાવીને કહ્યું કે 'અરે ભાઈઓ! ગત રાત્રિએ આ નગરમાં એક વરુ આવેલું જણાય છે જુઓ તેનાં પગલાં! માટે આજથી ચેતતા રહેજો!' આટલું કહીને તે પોતાના ઘરે પાછો આવી ગયો.

આ બાજુ વરુની વાત એક કાનેથી બીજા કાને અને બીજા કાનેથી ત્રીજા કાને જતાં આખા નગરમાં ફેલાઈ ગઈ અને ચૌરે તથા ચૌટે, હાટે તથા ઘાટે એ જ વાત થવા લાગી. એવામાં તેની સ્ત્રી પનઘટ પર પાણી ભરવા ગઈ, એટલે તેના કાને આ વાત પડી તેણે ઘરે આવીને પતિને કહ્યું કે 'સાંભળ્યું કંઈ? ગઈ રાત્રે આપણા નગરમાં એક વરુ આવ્યું હતું, તે કોઈના સાત ખોટના દીક-

રાને ઊપાડી ગયુ. માટે આપણે બરાબર સભાળીને ચાલવું પડશે '

પતિએ કહ્યું ' આ વાત મારાં ગળે ઉતરતી નથી. આવડા મોટા નગરમા વરુ શી રીતે આવે ? '

સ્ત્રીએ કહ્યુ ' બધા કહે છે તે ખોટુ ? '

પતિએ કહ્યુ ' એમ પણ હોય '

સ્ત્રીએ કહ્યું ' બધા કહે તે ખોટુ હોય નહિ, પણ તમે તો તમારો જ કક્કો ખરો કરવાના એ દિવસે પણ તમે એમ જ કર્યું હતું અને તમારો આ સ્વભાવ બિલકુલ ગમતો નથી '

પતિએ કહ્યું ' હું ઠીક કહું છુ આ દુનિયામા તો—

વા વાયાથી નળિયુ ખસ્યુ,
તે દેખીને કૂતરુ ભસ્યુ
ત્યા થયો બહુ શોરબકોર,
કોઇ કહે મે દીઠો ચોર

એવો જ વ્યવહાર ચાલે છે એકે વાત કરી એટલે બીજાએ કરી, બીજાએ કરી એટલે ત્રીજાએ કરી, એમ સહુ એક જ વાત કરવા લાગી જાય છે, પણ કોઈ ઊડુ ઉતરીને તપાસ કરતું નથી કે આમા ખરુ શુ અને ખોટુ શું ? હું તને સ્પષ્ટ જણાવી દઉ કે આ નગરમા ગઇ રાત્રે વરુ આવ્યુ જ નથી એ વાત મે જ ઉપજાવી કાઢેલી છે અને લોકોએ તેને પકડી લીધેલી છે એની વિશેષ ખાતરી કરવી હોય તો જોઇ લે આ ચાખડી ' પછી તેણે પરોઢિયે ઘરમાથી નીકળીને કેવી રીતે નગર બહાર વરુનાં

પગલા પાડચાં વગેરે હકીકત સવિસ્તર જણાવી એટલે સ્રીને ખાતરી થઈ ગઇ કે પોતાનો પતિ કહે છે, તે વાત સાચી છે

તાત્પર્ય કે ઘણા માણસો એક જાતની વાત કરી રહ્યા હોય, તેટલા પરથી જ તે સાચી છે, એમ માની લેવાય નહિ સુજ્ઞ પુરુષે તેની શકચાશકચતા પર ઊડાણથી વિચાર કરવો જોઈએ અને પછી જ તે સબધી પોતાનો અભિપ્રાય બાધવો જોઈએ

ઉપરનું કથન એમ માનીને ઉચ્ચારવામા આવે છે કે 'ઈશ્વર જ આ સૃષ્ટિનો સર્જનહાર છે, ઈશ્વર જ આ સૃષ્ટિનું પાલન કરે છે અને ઈશ્વર જ આ સૃષ્ટિનો સહાર કરે છે પણ આવા કોઈ ઈશ્વરનો આ જગતમા સભવ નથી, તે આપણે ઈષ્ટદેવની ઉપાસના નામના નિબધમા× પ્રમાણપુરસર જોઈ ગયા છીએ, એટલે ઈશ્વરની મરજી એ મૂળ વિનાના થડ જેવી વાત છે, એમ માનીને તેને આપણા વ્યવહારની વચ્ચે લાવવી ન જોઈએ આ વિશ્વમા જો કોઈને ઈશ્વર કે પરમેશ્વરની સજ્ઞા આપવા યોગ્ય હોય તો તે અર્હતોને આપવા યોગ્ય છે, કારણ કે તેઓ અનત શક્તિના સ્વામી છે તે જ રીતે એ સજ્ઞા સિદ્ધ ભગવતને પણ આપી શકાય, કારણ કે તેઓ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ હોઈ અનત શક્તિના નિધાન છે પણ અર્હતો વીતરાગ હોવાથી અને સિદ્ધ ભગવતો કૃતકૃત્ય હોવાથી તેઓ આ વિશ્વની કોઈ પણ ઘટનામા કોઇ પણ જાતની દખલગીરી

× પૃ ૧૦ ઈશ્વર સબધી કેટલીક વિચારણા

करता नथी, એટલે વિશ્વ પોતાના નિયમાનુસાર વ્યવસ્થિત-પણે ચાલી રહ્યુ છે રાત્રિ પછી દિવસ અને દિવસ પછી રાત્રિ નિયમિત આવ્યે જાય છે શિયાળા પછી ઉનાળો, ઉનાળા પછી ચોમાસુ અને ચોમાસા પછી પાછો શિયાળો એ પ્રમાણે ઋતુઓનુ ચક્ર પણ નિયમિત ચાલતુ જણાય છે પ્રથમ બાળ, પછી યુવાન અને છેવટે વૃદ્ધ એ ક્રમમા કોઈ ફેરફાર જણાતો નથી આંબો વાવીએ તો આંબો ઉગે છે, લીમડો વાવીએ તો લીમડો ઉગે છે, ગુલાબ વાવીએ તો ગુલાબ ઉગે છે અને ધતૂરો વાવીએ તો ધતૂરો ઉગે છે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ કોઈ પોતાનો સ્વભાવ છોડતા નથી આમા ઇશ્વરને વચ્ચે લાવવાની જરૂર રહી કયા ?

આમ છતા ઘડીભર માની લઈએ કે સૃષ્ટિનો સર્જનહાર, પાલનહાર અને સહારક, એવો સર્વશક્તિમાન એક ઈશ્વર વિદ્યમાન છે, તો શું આ જગતમા સતત ચાલી રહેલી ક્રોડો-અબજો ક્રિયાઓનુ ફળ તે અગાઉથી ધારી રાખે ખરો ? એમ કરવાનુ તેને કારણ શું ? દરેક ક્રિયાનુ ફળ જુદુ જુદુ આવે છે, એટલે જેટલી ક્રિયાઓ તેટલા ફળ ધારવા પડે, એ આપણે ભૂલવાનુ નથી એ રીતે તો ઈશ્વર નિરજન-નિરાકાર રહેવાને બદલે વિચાર, લાગણી, ઇચ્છા કે કલ્પનાનુ પૂતળુ જ બની જાય

છતા માની લઈએ કે તે દરેક ક્રિયાનુ ફળ અગાઉથી ધારી રાખે છે તો તે કોઈ ધોરણ કે નિયમાનુસાર ધારે છે કે નિયમ વિના ? એ પ્રશ્ન પણ આપણા મનમાં

ખરો થાય છે અહીં એમ કહેવામાં આવે કે ઈશ્વર દરેક ક્રિયાનું ફળ કોઈ ચોક્કસ નિયમ પ્રમાણે જ ધારે છે, તો તે નિયમ સર્વોપરી થતાં ઈશ્વરનું સાર્વભૌમત્વ હણાય છે અને એમ કહેવામાં આવે કે ઈશ્વર દરેક ક્રિયાનું ફળ કોઈ પણ નિયમને અનુસર્યા વિના પોતાની મરજી પડે એમ ધારે છે, તો ઈશ્વર અવિચારી, અવ્યવસ્થિત મનવાળો અને અન્યાયી ઠરે છે એક સારા કામનું ફળ ખોટું આવે અને ખોટા કામનું ફળ સારું આવે એને આપણે વિચારશીલ, વ્યવસ્થિત મનવાળો કે ન્યાયી કેમ કહી શકીએ ?

ખરી વાત તો એ છે કે ઈશ્વર શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ હોવાથી તેને વિચાર, લાગણી, ઈચ્છા કે પ્રવૃત્તિ જેવું કંઈ પણ હોઈ શકે નહિ, કારણ કે આ બધી વસ્તુઓ કર્મસંયોગનું ફળ છે અને ઈશ્વરને આવો કોઈ કર્મસંયોગ હોતો નથી

બધું ઈશ્વરનું જ ધાર્યું થાય છે અને આપણું ધાર્યું કંઈ થતું નથી, એ વાદનો પ્રચાર કરવામાં જે ભયસ્થાન રહેલું છે, તેનો પણ અહીં નિર્દેશ કરીશું

જો બધું ઈશ્વરનું જ ધાર્યું થતું હોય અને આપણું ધાર્યું કંઈ પણ ન થતું હોય તો આપણે કોઈ પણ ક્રિયા કે પ્રવૃત્તિ કરવી શા માટે ? એ પ્રશ્ન આપણી સામે ઉપસ્થિત થાય છે જે ક્રિયા કે પ્રવૃત્તિનું ફળ નિશ્ચિત નથી, અથવા ગમે તેવું મળવા સંભવ છે, તે ક્રિયા કે પ્રવૃત્તિ કરવાનો ઉત્સાહ કોઈ પણ બુદ્ધિમાન પુરુષના દિલમાં પ્રકટે નહિ,

એ દેખીતુ છે અને આ રીતે કોઈ પણ ક્રિયા કે પ્રવૃત્તિ કરવાનો ઉત્સાહ ન થાય તો વ્યવહાર કે ધર્મ કોઈની પણ સાધના શી રીતે થઈ શકે? એ આપણે વિચારવાનુ છે તાત્પર્ય કે આ વાદનુ પરિણામ નિષ્કર્મણ્યતામા જ આવે અને જ્યા નિષ્કર્મણ્યતા હોય છે, ત્યા નાશની નોબતો અવશ્ય ગડગડે છે, એટલે ઈશ્વરની મરજીને આપણા વ્યવહારની વચ્ચે ન લાવીએ એમા જ આપણું શ્રેય છે

૫-મનુષ્યજન્મનું ફળ પુરુષાર્થથી જ પામી શકાય છે.

આર્ય મહર્ષિઓએ કહ્યુ છે કે—

पूज्यपूजा दया दान, तीर्थयात्रा जपस्तप ।
श्रुत परोपकारश्च, मर्त्यजन्मफलाष्टकम् ॥

'પૂજ્યપૂજા, દયા, દાન, તીર્થયાત્રા, જપ, તપ, શ્રુતનું આરાધન અને પરોપકાર એ મનુષ્યજન્મના આઠ ફળો છે'

આમાનુ કોઈ પણ ફળ પુરુષાર્થ વિના પામી શકાય છે ખરુ? એ આપણે વિચારવાનુ છે

પૂજ્યપૂજા એટલે રાગદ્વેષરહિત શ્રી વીતરાગ પ્રભુની પૂજા, કચન અને કામિનીના ત્યાગી પચમહાવ્રત-ધારી ગુરુની પૂજા તથા માતા-પિતાદિ વડીલોની પૂજા તે પ્રયાસ, પ્રયત્ન કે પુરુષાર્થ વિના થઈ શકતી નથી શ્રી વીતરાગ પ્રભુની પૂજા કરવી હોય તો સ્નાન કરવુ પડે છે, તાજા પુષ્પો લાવવા પડે છે કેશર, ચદન, બરાસ, અક્ષત, બદામ વગેરે વસ્તુઓ એકઠી કરવી પડે છે, ધૂપદીપ પ્રક ટાવવો પડે છે અને વિધિને અનુસરી સર્વ ક્રિયાઓ કરવી પડે છે ગુરુની પૂજા કરવી હોય તો તેમની સમીપે જઈ

પાટ-પાટલો બિછાવી તેના પર નંદ્યાવર્ત સાથિયો પૂરવો પડે છે અને તેના ઉપર શક્તિમુજબ રૂપાનાણું, સોના નાણું વગેરે મૂકીને વાસક્ષેપથી તેમના જમણા અંગૂઠે અર્ચન કરવું પડે છે તથા ત્રણ વાર પ્રણિપાત વંદન કરીને સુખશાતાની પૃચ્છા વગેરે કરવી પડે છે તેજ રીતે માતા પિતાદિ વડીલોની પૂજા કરવી હોય તો નિત્ય પ્રાતઃકાળે ઉઠીને તેમને વંદન કરવું પડે છે અને તેઓ હિતબુદ્ધિથી જે કોઈ આજ્ઞાઓ કરે તે પ્રમાણે વર્તવું પડે છે 'પૂજ્યોની પૂજા થવી હશે તો થશે ? આપણાથી શી રીતે થાય ?' એવો વિચાર કરીને બેસી રહીએ તો કદીયે પૂજા થાય ખરી ?

દયા એટલે કરુણા કે અનુકંપા તે પણ યત્ન કર્યા સિવાય પાળી શકાતી નથી. 'દયા પળવી હશે તો પળશે' એમ માનીને આપણે અયત્નાએ વર્તીએ તો અવશ્ય હિંસા થાય છે અને તેના અનિષ્ટ ફળો ભોગવવા પડે છે મેઘ કુમારે હાથીના ભવે યતના રાખી હતી, તો જ તેઓ સસલાની દયા પાળી શકયા હતા તેની હકીકત આ પ્રમાણે સમજવી

વૈતાઢ્ય નામના પર્વતમા સુમેરુ નામનો એક હાથી હતો તે ઘણી હાથણીઓના પરિવાર સાથે આરામથી દિવસો નિર્ગમન કરતો હતો એવામા દાવાનળ પ્રકટ્યો, એટલે પોતાનો જીવ બચાવવા તે એક સરોવરમા પેઠો અને ત્યા કાદવમા ખૂચી ગયો એ વખતે શત્રુહાથીએ તેની કદર્થના કરી અને તે મૃત્યુ પામ્યો ત્યારપછી વિંધ્યાચળ પર્વતમા તે ફરી મેરુપ્રભ નામનો હાથી થયો અને અનેક હાથિણી

ઓની સાથે વિહાર કરતો આનંદમાં પોતાના દિવસો નિર્ગમન કરવા લાગ્યો એવામાં એક વખત દવ જોયો, એટલે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું અને આ વખતે દાવાનળમાં સપડાવું ન પડે એ વિચારથી તેણે એક યોજન જેટલી ભૂમિમાંથી ઝાડપાન ઉખેડી નાખી તેને એક મેદાન બનાવ્યું

કાલક્રમે આ વનના પણ દાવાનળ લાગ્યો, એટલે બધા પ્રાણીઓ પોતાનો જીવ બચાવવા એ મેદાનમાં એકઠા થવા લાગ્યા અને એ રીતે આખું મેદાન પશુ-પ્રાણીઓથી ભરાઈ ગયું એવામાં હાથીને કાનના મૂળમાં ખુજલી આવી અને તેને ખજવાળવા માટે એક પગ ઊંચો કર્યો, ત્યાં એક સસલો તે જગાએ ગોઠવાઈ ગયો મેરુપ્રભ કાન ખજવાળ્યા પછી પોતાનો પગ નીચે મૂકવા જતો હતો, ત્યાં તેણે સસલાને જોયો એટલે તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે 'મને જેમ મારુ જીવન પ્યારું છે, તેમ સર્વ પ્રાણીઓને તેમનું જીવન પ્યારું છે, તેથી જ સર્વે અહીં એકત્ર થયા છે બિચારો આ સસલો પણ એ જ રીતે અહીં આવ્યો છે જો હું તેના પર પગ મૂકીશ તો તરત તેના પ્રાણ નીકળી જશે માટે જ્યાં સુધી દાવાનળ ઓલવાય નહિ અને તે અહીંથી ખસી જાય નહિ, ત્યાં સુધી મારે પગ નીચે મૂકવો નહિ '

પછી કેટલાક વખતે દાવાનળ શાંત પડ્યો અને સર્વ પશુઓ પોતપોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા, ત્યારે હાથીએ પોતાનો પગ નીચે મૂકવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેના પર લોહી ચડી ગયેલું હોવાથી પગ નીચે મૂકી શકાયો

નહિ અને તે જમીન પર તૂટી પડચો ત્રણ દિવસ બાદ તેનુ મૃત્યુ થયુ અને અભયદાનના પ્રભાવથી તે શ્રેણિક રાજાની ધારિણી રાણીની કુક્ષિએ મેઘકુમાર તરીકે ઉત્પન્ન થયો તાત્પર્ય કે યતના વિના દયા પાળી શકાતી નથી

દાન દેવું હોય તો એમને એમ દેવાઈ જતુ નથી તે માટે કેટલાક ગુણો કેળવવા પડે છે અને પુરુષાર્થ પણ કરવો પડે છે આ જગતમા જેઓ દાનેશ્વરી તરીકે પકાયા, તેમના જીવન પર દૃષ્ટિપાત કરો, એટલે આ વસ્તુ હસ્તા મલકવત્ સ્પષ્ટ થશે જગડૂશાહનુ નામ આજે સારાયે ભારતવર્ષમા દાનવીર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે એ નામ તેમને શી રીતે પ્રાપ્ત થયુ ? પ્રથમ તેઓ પુરુષાર્થબળે અઢળક ધન કમાયા અને ગુરુના મુખેથી એમ જાણ્યું કે આગામી બે વર્ષમા ભયકર દુકાળ પડવાનો છે, એટલે દેશદેશમા પોતાના વાણોતર-ગુમાસ્તા મોકલી અનાજ ખરીદ્યુ, તેને કોઠારોમા ભર્યું અને 'આ કણ ગરીબો માટે છે' એવા પાટિયા માર્યા પછી દુકાળવખતે અનાજની સખ્ત તગી જણાતા તેમણે ધાન્યના એ કોઠારો ગરીબો માટે ખુલ્લાં મૂકચા અને રાવરાણાને પણ જોઈતુ અનાજ વ્યાજબી ભાવે પૂરુ પાડચુ આથી તે દાનવીર તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા

કોઈ સસ્થાને મોટુ દાન દેવુ હોય તો એ સસ્થાના આદર્શો કેવા છે ? તેને કઈ રીતે દાન આપવું ? તેના ઉદ્દેશો કેવી રીતે બર આવશે ? વગેરે અનેક બાબતો વિચારવી પડે છે અને મિત્રો તથા સોલીસીટર-વકીલોની સલાહ લઈને દાન આપવામા આવે છે, એટલે તે

પુરુષાર્થની અપેક્ષા રહે છે

જે લોકો પોતાના તરફથી સદાવ્રતો, અન્નછત્રો તથા ધર્મશાળા વગેરે સંસ્થાઓ ચલાવે છે, તેમને એ માટે કેટલી કાળજી રાખવી પડે છે અને કેટલો પુરુષાર્થ કરવો પડે છે? તે કોઈથી અજાણ્યુ નહિ હોય

તીર્થયાત્રા તો ઘર છોડીને બહાર નીકળ્યા વિના તેમજ દેશદેશાવરમા ગયા વિના થતી જ નથી, એટલે તેમા પાદસચાર વગેરે પુરુષાર્થ અવશ્ય કરવો પડે છે ઉપરાત વિધિસર યાત્રા કરવી હોય તો છ–રીનુ પાલન કરવું પડે છે તે આ રીતે-પાદચારી, એકાહારી, સમકિતધારી, ભૂમિશયનકારી, સચિત્તપરિહારી અને બ્રહ્મચારી થવું (સચિત્ર પરિહારીની જગાએ આવશ્યકક્રિયાકારી એવું પદ પણ જોવાય છે)

જપ એટલે મત્રનુ રટણ તે શુદ્ધ થઈને એક આસને બેઠા વિના તથા જપમાલા વગેરે ચલાવ્યા વિના થઈ શકતો નથી જેઓ માત્ર માનસજપ કરે છે, તેને પણ મનથી તેનુ રટણ ચાલુ રાખવું પડે છે અને તેમાં પણ પુરુષાર્થની જરૂર અવશ્ય પડે છે 'જપ થવો હશે તો થશે,' એવો વિચાર કરવામાં આવે તો સવાલાખ, નવલાખ કે એક કોટિ જપનું અનુષ્ઠાન કદી પણ થઈ શકે ખરુ ? જપ વિના મત્રસિદ્ધિ નથી, એટલે મત્રસિદ્ધિ પણ પુરુષાર્થને આધીન છે, એમ જ સમજવું જોઈએ

તપ કરવુ હોય તો ઇચ્છાનો નિરોધ કરવો પડે છે, આહારસંજ્ઞા જીતવી પડે છે અને વીર્યને ફોરવવું પડે છે

તે સિવાય તપ થઈ શકતુ નથી તાત્પર્ય કે તપ પણ પુરષાર્થને આધીન છે

શ્રુતની આરાધના માટે ગુરુનો વિનય કરવો પડે છે, વાચના, પ્રચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા એ પાચ પ્રકારના સ્વાધ્યાયનો આશ્રય લેવો પડે છે અને ઉપધાનાદિ તપશ્ચર્યા પણ કરવી પડે છે નિરતર પ્રયત્નશીલ રહ્યા વિના શ્રુતની આરાધના થઈ શકતી નથી

જેઓ આ જગતમા મહાન પંડિતો, લેખકો, કવિઓ, ચિત્રકારો કે કલાકારો તરીકે પકાયા છે, તે બધાએ પરમ પુરુષાથથીજ પોતાની સિદ્ધિ હાસલ કરેલી છે

પરોપકાર તો પિંડ ઘસ્યા વિના થઈ શકતો જ નથી કોઈનુ નાનુ–મોટુ ગમે તે કામ કરી આપવુ હોય તો પરિશ્રમ અવશ્ય કરવો પડે છે ધરતીકપ, જળરેલ, અકસ્માત, હુલ્લડ વગેરે પ્રસગે સેવા અર્પણ કરનારાઓને અનેક પ્રકારનું જોખમ ખેડવું પડે છે, ગમે ત્યા સૂઈ રહેવું પડે છે અને જે કઈ લૂખુ–સૂકુ ખાવાનું મળ્યુ, તેનાથી ચલાવી લેવુ પડે છે એટલે પરોપકાર કરવામા તો પુરુ-ષાર્થની ઘણી જ જરૂર પડે છે

આ રીતે મહર્ષિઓએ મનુષ્યજન્મના જે આઠ ફળો બતાવ્યા છે, તે બધા જ પુરુષાર્થથી સિદ્ધ થાય છે, પણ એકાએક કે આકસ્મિક સિદ્ધ થઈ જતા નથી

૯–નશીબવાદી થશો તો નાશ નોતરશો.

કેટલાક કહે છે કે ‘આ બધી વસ્તુઓ ભલે પરુ-ષાર્થથી સિદ્ધ થતી હોય પણ લક્ષ્મી તો

જ ખેલ છે જો એમ ન હોય તો બધા પુરુષાર્થ કરનારા શ્રીમત થઈ જવા જોઈએ, પણ તેમ થતું નથી ' પરંતુ આ કથન ભ્રમપૂર્ણ છે એક માણસ હાથ જોડીને બેસી રહે અને કંઈ પણ પુરુષાર્થ ન કરે તો લક્ષ્મીદેવીની કૃપા તેના પર ઉતરે ખરી ? જો એ રીતે બેસી રહેવાથી જ લક્ષ્મીદેવીની કૃપા ઉતરતી હોય તો ખેતીવાડી, વ્યાપાર-ધંધો, હુન્નર-ઉદ્યોગ, નોકરી-ચાકરી વગેરે કરવાની કંઈ જરૂર રહે નહિ, પણ દરેક સમજદાર મનુષ્ય એ દિશામા પ્રયત્ન કરતો દેખાય છે, એટલે લક્ષ્મી પણ પુરુષાર્થને આધીન છે, એમ જ માનવું જોઇએ પુરુષાર્થના ફળરૂપે કોઈને વિશેષ લક્ષ્મી મળે અને કોઈને ઓછી મળે તેમા પુણ્યની તરતમતા વગેરે કારણો સભવી શકે, પણ એનો અર્થ એ નથી કે લક્ષ્મી કંઈ પણ પ્રયાસ કે પ્રયત્ન કર્યા વિના એમ ને એમ મળી જાય છે કદાચ કોઈને એ રીતે લક્ષ્મી મળી ગઈ હોય તો બીજા બધાને એ જ રીતે મળી જાય એવુ નથી, એટલે પુરુષાર્થ એ જ લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિનો રાજમાર્ગ છે છાતી પર બોર પડયુ હોય તે મુખમા મૂકવા માટે હાથ હલાવવો પડે છે, તો જે સ્વભાવે ચચલા છે અને અહીં તહીં ફરતી રહે છે, તે લક્ષ્મીને સ્વાધીન કરવા માટે હાથ-પગ હલાવવા કેમ ન પડે ? પુરાણોએ લક્ષ્મીને વિષ્ણુની પત્ની કલ્પી છે, તેમા વિષ્ણુ એ પુરુષાર્થનુ પ્રતીક છે, એટલે લક્ષ્મી પુરુષાર્થને આધીન છે, એમ જ આપણે સમજવાનું છે

આ બાબતમા આપણા નીતિકારોએ શું કહ્યુ છે ? તે

સરવા કાને સાભળો —

निद्रालस्यसमेतानां क्षीवानां क्व विभूतय ।
सुसत्वोद्यमसाराणा श्रिय पुंसां पदे पदे ॥

'ખાઈપીઈને સૂઈ રહેનારા તથા નશીબના ભરોસે આરામ–એદી થઈને પડ્યા રહેનારા બાયલાઓને આ જગતમા ધન–સપત્તિ–અધિકાર વગેરેરૂપ વિભૂતિઓ ક્યાથી મળે? જે પુરુષો પરાક્રમી અને ઉદ્યમ કરવામા એકા છે, તેમને ડગલે ડગલે લક્ષ્મીનો લાભ થાય છે'

કેટલાક કહે છે કે 'અમે પુરુષાર્થ કરી જોયો, પણ તેનુ ખાસ ફળ મળ્યુ નહિ, માટે ફરી પુરુષાર્થ કરવાનું મન થતુ નથી. જ્યા નશીબ વાકુ હોય ત્યા પુરુષાર્થ શું ફળ આપે?' પણ આ રીતે નશીબવાદી થઈને બેસી રહેવું યોગ્ય નથી એકવાર પુરુષાર્થ કરતા ફળ ન મળ્યું, એટલે બીજી વાર પણ ફળ નહિ મળે, એમ માની લેવું એ યુક્તિ અને અનુભવ બન્નેથી વિરુદ્ધ છે 'આઠ ગણના સુધી નવ ન આવ્યા, માટે હવે નવ નહિ આવે' એમ કોણ કહી શકશે? અથવા એક વખત રોટલી વણીને ગોળ ન થઈ માટે ફરી વણના ગોળ નહિ થાય, એવો અનુભવ કોને છે? કરોળિયો જાળ નાખવાની શરુઆત કરે છે, ત્યારે પહેલો તાર તૂટી જાય છે, એટલે ફરી પ્રયત્ન કરે છે વળી એ તાર પણ તૂટી જાય છે, એટલે ત્રીજી વાર પ્રયત્ન કરે છે એમ તે પ્રયત્ન કરતો જ રહે છે, તો આખરે એ જાળ નાખવામા સફળ થાય છે, તો બે હાથ, બે પગ અને શક્તિશાળી મન ધરાવતો મનુષ્ય પહેલી વારના પુરુષાર્થનું

ફળ ન દેખાતા પુરુષાર્થ કરવાનું જ છોડી દે અને નસી બવાદી બની જાય, એ કેટલું ઉચિત ગણાય ? પૂરો પુરુષાર્થ કર્યો વિના નશીબનો વાક કાઢવો અને હવે કંઈ ફળ નહિ આવે એમ માની લેવું, એ નાશને નોતરવા બરાબર છે આપણા નીતિકારોએ કહ્યું છે કે —

> उद्योगिन पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मी-
> दैवं न दैवमिति कापुरुषा वदन्ति।
> दैव निहित्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या,
> यत्ने कृते यदि न सिद्ध्यति कोऽत्र दोष ?॥

"લક્ષ્મી ઉદ્યોગી એવા પુરુષસિંહ પાસે જાય છે, નહિ કે દેવ પાસે દેવ રૂઠ્યું છે, નશીબ વાંકુ છે, ભાગ્ય બરાબર નથી, આવા વચનો બાયલાઓ જ બોલે છે માટે હે પુરુષ ! દૈવને છોડી તારી શક્તિ મુજબ પુરુષાર્થ કર એમ છતા કાર્યસિદ્ધિ ન થાય તો પછી તારો દોષ નથી " તાત્પર્ય કે લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ માટે પણ મનુષ્યે બનતો પુરુષાર્થ કરવો ઘટે છે

૭-નિયતિવાદ નિકૃષ્ટ છે.

કેટલાક ભાગ્ય, નશીબ કે દૈવની જગાએ નિયતિ આગળ કરે છે અને જણાવે છે કે 'આ જગતમા બધુ ભાવો નિયત થઈ ચૂકેલા છે, એટલે જેનું ફળ જે પ્રકા આવવાનું હોય તે પ્રકારે જ આવે છે તેમા આપણો પુરુષાર્થ કંઈ કામ લાગતો નથી ' આ મતવ્ય પણ મનુષ્યો પુરુષાર્થથી હઠાવીને નિષ્કર્મણ્યતા તરફ લઈ જનારુ છે જેનુ ફળ અધપતન સિવાય અન્ય કંઈ સભવતુ નથી

આજે ખાવાનું નિયત થયુ હશે તો ખવાશે, એમ માનીને રસોડે તાળુ મારવામા આવે તો પરિણામ શું આવે ? એવા પ્રસંગે કદાચ કોઈ સગાવહાલો કે મિત્ર આવી ચડે અને આમત્રણ આપીને પોતાને ત્યા લઈ જાય ને સારી રીતે જમાડે તેથી પણ શુ ? બીજા, ત્રીજા, ચોથા દિવસે મનુષ્ય એ પ્રમાણે વર્તી શકશે નહિ અને કદાચ વર્તવાનો પ્રયત્ન કરશે તો જરૂર ભૂખે મરશે

કયો ભાવ કયા પ્રકારે નિયત છે, એ સામાન્ય મનુષ્ય જાણી શકતો નથી આ સયોગોમા તે પુરુષાર્થને છોડી દે તો આધળા મનુષ્યે પોતાની લાકડી છોડી દીધેલી ગણાય કે જેના ટેકે તેનો માર્ગ કપાતો હોય છે

ભૂતકાળમા ગોશાલકે નિયતિવાદનો પ્રચાર કર્યો હતો તે લોકોને કહેતો હતો કે 'પોતાના સામર્થ્યથી કઈ પણ થતુ નથી બલ નથી, વીર્ય નથી, પુરુષના વીર્ય અથવા પરાક્રમમા પણ કઈ નથી સર્વ સત્ત્વો, સર્વ પ્રાણી, સર્વ જીવ અવશ, દુર્બલ અને નિર્વીર્ય છે તે નશીબ, જાતિ, વૈશિષ્ટ્ય અને સ્વભાવથી બદલાય છે અને છમાથી કોઈ પણ જાતિમા× રહી સર્વ દુ ખનો ઉપભોગ કરે છે આ

× ગોશાલકે મનુષ્ય માત્રને ૭ અભિજાતિમાં નીચે પ્રમાણે વિભક્ત કર્યાં હતા —

(૧) કૃષ્ણાભિજાતિ–ક્રૂર કાર્ય કરનારા, ખાટકી, પારધિ, શિકારી, ચોર ડાકુ ખૂની વગેરે

(૨) નીલાભિજાતિ–બૌદ્ધ ભિક્ષુકો

(૩) લોહિતાભિજાતિ–એક વસ્ત્રધારી નિર્ગ્રંથો (શ્રી મહાવીરના શિષ્યો)

શીલ, વ્રત, તપ અથવા બ્રહ્મચર્યથી અપરિપક્વ થયેલા કર્મોના ફળોને ભોગવી તેમને ક્ષીણ કરી નાખીશ એવું જો કોઈ કહે, તો તે થવાનુ નથી આ સસારમા સુખ દુ ખો પરિમિત પાલીથી માપી શકાય એ રીતે નિયત થયેલા છે અને તે ઓછાવત્તા કરી શકાતા નથી '

ગોશાલકના આ સિદ્ધાતની નિરર્થકતા જૈનાગમોમા નીચે પ્રમાણે નોધાયેલી છે·—

એક વાર કુડકોલિક શ્રાવક× પોતાની અશોકવનિકામાં નિયમ મુજબ પોષધ કરીને બેઠા હતા તેવામા એક દેવે આવીને તેમને કહ્યુ કે 'હે કુડકોલિક! મખલિપુત્ર ગોશાલકની ધર્મપ્રજ્ઞપ્તિ સુદર છે, તેમા ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને પરાક્રમ-(પુરુષાર્થ) નથી, તેમ જ બધા ભાવો નિયત છે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની ધર્મપ્રજ્ઞપ્તિ સુદર નથી, કારણ કે તેમા ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને

(૪) હરિદ્રાભિજાતિ–સ્વચ્છ વસ્ત્રધારી અચેલક (આજીવિક) શ્રાવકો
(૫) શુક્લાભિજાતિ–આજીવિક સાધુઓ
(૬) પરમશુક્લાભિજાતિ–નદવચ્છ, કિસસકિચ્ચ તથા મક્ખલિ ગોશાલક વગેરે આજીવિક સપ્રદાયના આચાર્યો
જૈન ધર્મે છ લેશ્યાઓ નીચે પ્રમાણે જણાવી છે કૃષ્ણ નીલ, કાપોત, પીત, પદ્મ અને શુક્લ તેની સરખામણી અહીં કરવા જેવી છે

× આનદ, કામદેવ, ચૂલણીપિતા, સુરાદેવ, ચુલ્લશતક, કુડકોલિક, સદ્દાલપુત્ર મહાશતક, નદિનીપ્રિય અને શાલિહીપિતા એ પ્રભુ મહાવીરના દશ આદર્શ શ્રાવકો ગણાયા છે

પુરુષાકાર-પરાક્રમ છે× તથા બધા ભાવો અનિયત છે ’

એ સાંભળી કુંડકોલિકે કહ્યું કે ‘હે દેવ! જો તારું કહેવું સાચું હોય તો આ પ્રકારની દિવ્ય દેવશ્રી, દેવદ્યુતિ અને દિવ્ય પ્રભાવ તે ઉત્થાનાદિથી મેળવ્યા કે અનુત્થાનાદિથી મેળવ્યા? તેનો ઉત્તર આપ ’

દેવે કહ્યું ‘મને એ બધું મળવાનું નિયત જ હતું, એટલે મે અનુત્થાનાદિથી જ મેળવ્યું ગણાય ’

કુંડકોલિકે કહ્યું ‘જો આવી દિવ્ય દેવશ્રી અનુત્થાનાદિથી જ મળતી હોય તો જે જીવો ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને પુરુષાકાર-પરાક્રમ વિનાના છે, તે બધાને પણ તારા જેવી દિવ્ય દેવશ્રી મળવી જોઈએ, પરંતુ તેને બદલે તે જીવો તો હીનતા અને પામરતામાં સબડી રહેલા જોવામાં આવે છે, એટલે તું જે કહે છે કે મંખલિપુત્ર ગોશાલકનો સિદ્ધાંત સુંદર છે અને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનો સિદ્ધાંત અસુંદર છે, એ વાત મિથ્યા છે ’

કુંડકોલિકનો આ જવાબ સાંભળી દેવ કંઈ પણ વિશેષ બોલ્યા વિના પોતાના માર્ગે સીધાવ્યો

પોલાસપુરમાં સદ્દાલપુત્ર પોતાની ભાર્યા અગ્નિમિત્રા સાથે રહેતો હતો તે આજીવિક સિદ્ધાંતમાં (ગોશાલક આજીવિક સંપ્રદાયનો એક આચાર્ય હતો) વિનિશ્ચિતાર્થ અને જ્ઞાતાર્થ હતો તથા એમ માનતો હતો કે આજીવિકનો સિદ્ધાંત એ જ પરમાર્થ છે અને બીજા બધા અનર્થ

× પુરુષાર્થના આ પાંચે પગથિયાનો નિર્દેશ પરમપૂજ્ય [illegible] પૃ ૬૩ પર કરેલો છે

છે તેની પાસે એક કોટિ હિરણ્ય નિધાનમા હતું, એક કોટિ વ્યાજે હતું અને એક કોટિ ઘરના ઉપયોગમા હતુ ઉપરાત દશ હજાર ગાયોનો એક વ્રજ હતો પોલાસપુરની બહાર તેના પાચસો હાટ હતા તેમા તેણે અનેક માણસોને પગાર આપીને કામ કરવા માટે રોકેલા હતા તેઓ ત્યા અસંખ્ય પાત્રો તથા વસ્તુઓ બનાવતા અને બીજા પગારદારો તેને રાજમાર્ગમા લઈ જઈને વેચતા

સદ્દાલપુત્ર એક વખત પોતાની અશોકવાટિકામા ધ્યાનસ્થ બેઠો હતો, તેવામા આકાશવાણી થઈ કે 'કાલે અહી એક સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, ત્રૈલોકયપૂજિત, સુરનરાસુર-અર્ચિત, વદનીય તથા તથ્યકર્મોથી યુક્ત એક પુરુષ આવનાર છે તેમને તુ વદન કરજે તથા અશનપાનાદિનું નિમત્રણ કરજે '

સદ્દાલપુત્રે ધાર્યું કે આવા લક્ષણોથી યુક્ત પુરુષ તો મારા ગુરુ મ ખલિપુત્ર ગોશાલ જ હોવા જોઈએ પરતુ બીજે દિવસે તો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જ તે ગામમા પધાર્યા, આકાશવાણી થઈ હતી, એટલે સદ્દાલપુત્ર તેમના દર્શને ગયો તે વખતે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આગલા દિવસે થયેલી આકાશવાણીની વાત કહી. આથી સદ્દાલપુત્ર આશ્ચર્ય પામ્યો અને તેમના પ્રત્યે શ્રદ્ધાન્વિત થયો પછી તેણે ભગવાનને પોતાની દુકાનોમાથી જોઈતી વસ્તુઓ લેવાનુ નિમત્રણ આપ્યું અને ભગવાને તે સ્વીકાર્યું

એક વખત સદ્દાલપુત્ર પવનથી સૂકાયેલા કાચાં વાસણોને ઘરમાથી બહાર કાઢીને તડકે સૂકવતો હતો તેવામાં

ભગવાન મહાવીર ત્યાં આવી પહોચ્યા. તેમણે કહ્યુ –

'સદ્દાલપુત્ર ! આ વાસણુ કેવી રીતે બન્યુ છે ?'

સદ્દાલપુત્રે કહ્યુ 'ભગવન્! પહેલા તો તે માટી રૂપે હતુ પછી તેને મસળીને ચાકડે ચઢાવવામા આવ્યુ, ત્યારે હવે તે આ વાસણરૂપે બન્યુ છે'

તે સાભળી ભગવાને કહ્યુ કે 'હે સદ્દાલપુત્ર! તેમા ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય, પરાક્રમની જરૂર પડે કે નહિ ?'

આ પ્રશ્નથી સદ્દાલપુત્ર કઈક ચમકયો પણ તેણે પોતાના આજીવિક સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે જ જવાબ આપ્યો કે 'ભગવન્! બધી વસ્તુઓ ઉત્થાન, કર્મ, બલ વગેરે વિના જ નિયતપણે બન્યે જાય છે'

ભગવાને કહ્યુ 'હે સદ્દાલપુત્ર! કોઈ માણસ તારા આ વાસણો ઉપાડી જાય, ફેંકી દે કે ફોડી નાખે અથવા તારી આ અગ્નિમિત્રા ભાર્યા સાથે ભોગો ભોગવે તો તુ તેને શિક્ષા કરે કે નહિ?'

સદ્દાલપુત્રે કહ્યુ કે 'ભગવન્! તો હુ જરૂર તે દુષ્ટ પુરુષને પકડુ, બાધુ અને મારુ'

ભગવાને કહ્યુ 'હે સદ્દાલપુત્ર! જો બધુ કોઈના ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને પરાક્રમ વિના જ નિયત પણે બનતુ હોય તો કોઈ વાસણુ ચોરતુ નથી, ફોડતુ નથી કે તારી સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગવતુ નથી, તો પછી તુ શા માટે માણસને પકડે, બાધે કે મારે? તારે હિસાબે તો આ બધુ નિયત છે અને કોઇના પ્રયત્ન વિના બન્યે જાય છે'

ભગવાનની આ દલીલ સાભળી સદાલપુત્રની આખ ખૂલી ગઈ અને તેણે ભગવાનને સિદ્ધાત સાભળવાની ઈચ્છા કરી ભગવાને તેને પોતાનો સિદ્ધાત યથાવિધિ સમજાવ્યો આથી સદ્દાલપુત્રે તરત જ પોતાની સ્રીસહિત ભગવાનના સિદ્ધાતનો સ્વીકાર કર્યો અને આનદ-ગૃહપતિની પેઠે, તેમની પાસેથી પાચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રતવાળો× ગૃહસ્થધર્મ અગીકાર કર્યો

ભગવાન બુદ્ધે પણ ગોશાલકના નિયતિવાદને નિકૃષ્ટ માન્યો હતો તે વિષે અગુત્તરનિકાયના મક્ખલિવર્ગમા કહ્યુ છે કે 'હે ભિક્ષુઓ ! આ અવનિ ઉપર મિથ્યાદૃષ્ટિ જેવો બીજો કોઈ અહિતકર પાપી નથી મિથ્યાદૃષ્ટિ એ સર્વ પાપીઓમા શિરોમણિ છે, કારણ કે તે સદ્ધર્મથી વિમુખ રાખે છે હે ભિક્ષુઓ ! આવા મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો ઘણા છે, પણ મોઘપુરુષ ગોશાલક જેવું અન્યનુ અહિત કરનાર હું બીજા કોઈને જોતો નથી સમુદ્રમાની જાળ જેવી રીતે અનેક માછલીઓ માટે દુ:ખદાયી, અહિતકર અને ઘાતક નીવડે છે, તેવી રીતે આ સસારસાગરમા મોઘપુરુષ ગોશાલક અનેક જીવોને ભ્રમમા નાખીને દુ ખદાયક અને અહિતકર નીવડે છે "

"હે ભિક્ષુઓ ! જેવી રીતે વસ્રોની અદર વાળનો કામળો નિકૃષ્ટતમ છે, કારણ કે તે ગરમીમા ગરમ થઈ

× અહીં ત્રણ ગુણવ્રતોને પણ એક પ્રકારનાં શિક્ષાવ્રત માની તેની સખ્યા સાતની કહી છે, પણ વ્યવહાર ત્રણ ગુણવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રતનો છે

જાય છે, શરદીમા ઠંડો થઈ જાય છે, તેનો રગ પણ સારો લાગતો નથી, તે સહેલાઇથી હાથમા પણ રહેતો નથી, તેવી રીતે મકખલિ ગોશાલનો વાદ પણ બધા શ્રમણવાદોમા નિકૃષ્ટ છે '

શ્રી કૃષ્ણે ભગવદ્ગીતામા 'नियत कुरु कर्म त्व, कर्म ज्यायो ह्यकर्मण –તુ અવશ્ય કર્મ કર, કેમકે કર્મ ન કરવા કરતા કર્મ કરવુ સારુ છે ' 'स्वस्वकर्मण्यभिरत ससिद्धि लभते नर –પોતપોતાના કર્મમા મગ્ન રહેવાથી મનુષ્ય સસિદ્ધિને પામે છે' વગેરે વચનો વડે પુરુષાર્થનો મહિમા પ્રકાશ્યો છે

તાત્પર્ય કે ભારતવર્ષની શ્રેષ્ઠ પ્રજાએ નિયતિવાદને નિકૃષ્ટ માની પુરુષાર્થવાદની પ્રતિષ્ઠા કરી છે, એટલે પુરુષાર્થ એ સફળતાનો પ્રાણ છે, એમ માનીને આપણે ચાલવુ જોઈએ

૮–કામ વિચારીને કરવુ.

પુરુષાર્થ કેવી રીતે કરવો ? તે જાણવાની જરૂર છે ગમે તે રીતે પુરુષાર્થ કરવાથી તેમા સફળતા મળતી નથી આપણે આખો બધ કરીને દોડવાનું ચાલુ કરીએ તો પરિણામ શુ આવે ? કા ભીત સાથે અફળાઈને માથુ ફોડીએ, કા ખાડામા પડીને હાથ–પગ તોડીએ તેથી મહાપુરુષોની શિક્ષા છે કે કોઈ પણ કામ વિચારીને કરવુ, પણ વિચાર્યા વિના કરવું નહિ જે કામ વિચાર્યા વગર કરવામા આવે છે, તેમા પ્રાય સફલતા મળતી નથી, ઉપહાસને પાત્ર થવાય છે અને અનેક જાતનુ નુકશાન વેઠવુ પડે છે

વિચાર કરવાની પણ રીતિ છે, પદ્ધતિ છે તે નહિ જાણવાથી સ્થિતિ જમનાદાસ જેવી થાય છે શેઠનો પુત્ર જમનાદાસ પોતાની દુકાન પાસે રોજ એક આખલાને બેઠેલો જોઈ વિચાર કરતો કે આના બે શીગડાની વચ્ચે માથુ ઘાલ્યુ હોય તો આવે કે નહિ ? તેણે છ મહિના સુધી આ પ્રમાણે વિચાર કર્યો અને મનથી નક્કી કર્યું કે માથુ તો જરૂર આવી જાય, પણ તેની પ્રયોગદ્વારા ખાતરી કરવી આથી એક દિવસ તેણે આખલાની પાસે જઈ તેના બે શીગડાની વચ્ચે જોરથી માથુ ઘાલ્યુ અને તે બરાબર આવી ગયુ પછી શું થશે ? તેનો વિચાર તેણે કર્યો ન હતો કદાચ તેના મનમા એમ હશે કે માથુ ભરાવી જોયા પછી તરત પાછુ કાઢી લઈશ અને એ રીતે મે કરવા ધારેલો પ્રયોગ સફળ થશે, પણ પોતાના શીગડામા માણસ ભરાઇ જાય અને માથે માડાનણ મણનુ વજન પડે એને આખલો કઈ રીતે ચલાવી લે ? એણે તો પોતાના શીગડામા માણસને ભરાઈ ગયેલો જોઈ માથુ આમથી તેમ હલાવવા માડ્યુ ને ઊચુ નીચુ કરી જમનાદાસને જમીન સાથે અફાળવા માડયો આથી જમનાદાસના હાડકા-પાસળાં સારી રીતે ખોખરા થયા અને તે રાડારાડ કરવા લાગ્યો છેવટે ત્યા ઘણા માણસો ભેગા થઇ ગયા અને તેમણે કોઇ પણ ઉપાયે આખલાને પકડી તેના શીગડામાથી જમનાદાસનુ માથુ બહાર ખેચી કાઢ્યુ પછી બધાએ પૂછ્યુ કે 'મે અવિચારી કામ કર્યું નથી, લાગલગાટ છ મહિના સુધી વિચાર કરીને આ કાર્ય કર્યું છે ।' આ સાભળી

બધા તેની મૂર્ખાઈ પર હસવા લાગ્યા તાત્પર્ય કે વિચાર કરવો એટલે અમુક કાર્ય કરવા યોગ્ય છે કે કેમ ? તેનું પરિણામ શું આવશે ? તે કરવાની મારી શક્તિ છે કે કેમ ? તે કરવા માટે હાલના સયોગો અનુકૂળ છે કે કેમ ? વગેરે અનેક બાબતોનો વિચાર કરવો અને તેમાં સફળતા મેળવી શકશે એમ લાગે તો જ તેનો પ્રારભ કરવો

જે કાર્ય કરવાથી ઘણું પાપ બધાય તેમ હોય, ઘણાની સાથે વરવિરોધ થાય તેમ હોય તથા આપણી બધી શક્તિ નીચોવાઈ જાય તેમ હોય, તેવું કાર્ય કરવું નહિ.

પાપનું ફળ દુ ખ છે, એટલે ઘણું પાપ કરનારને ઘણું દુ ખ ભોગવવું પડે છે અને તેના ચિત્તને કોઈ રીતે શાંતિ મળતી નથી વળી પાપનો ઉદય થતા નહિ ધારેલી મુશ્કેલીઓ આવ્યા કરે છે અને કાર્યનો બધો રગ બગાડી નાખે છે, તેથી જ મહર્ષિઓનો ઉપદેશ છે કે પાપભીરુ થવું 'આદર્શ ગૃહસ્થ' નામના નિબધમા અમે આ સબંધી કેટલુક વિવેચન કરી ગયા છીએ, તે પાઠકો ભૂલ્યા નહિ જ હોય

ઘણા સાથે વેર–વિરોધ થયો હોય તો આપણું બળ કમી થઈ જાય છે, વિઘ્નો એક પછી એક આવ્યા જ કરે છે અને તેથી આપણે કોઈ પણ મહત્ત્વનું કાર્ય કરી શકતા નથી નીતિકારો સ્પષ્ટ કહે છે કે–

બળિયા નબળા લોકથી, કદી ન કરીએ વેર,
કીડી કાળા નાગનો, પ્રાણ લિયે એ પેર

'આપણે મજબૂત છીએ અને સામો નિર્બળ છે, એમ

માનીને ઘણા નિર્બળોથી વેર બાધવુ નહિ કાળા નાગની સરખામણીમા કીડીનુ સ્થાન શુ છે ? છતા ઘણી કીડીઓ ભેગી થાય તો નાગનો પ્રાણ લઈ લે છે, તેથી ઘણા સાથે વેર-વિરોધ થાય એમ કરવુ નહિ

જે કાર્યનુ પરિણામ બહુ મોટુ કે મહત્ત્વનુ ન હોય, તેને માટે જો આપણી સર્વ શક્તિઓ ખર્ચાઇ જાય તો બીજા અગત્યના કામો શી રીતે થઇ શકે ? તાત્પર્ય કે એ વખતે આપણે હાથ ખખેરી નાખવા પડે અને આપણે કરવા ધારેલી બધી પ્રગતિ અટકી પડે, તેથી શક્તિ નીચોવાઈ જાય એવુ કાર્ય હાથ ધરવું નહિ

કેટલાક કહે છે કે ‘ જે જ્ઞાની હોય તે પરિણામનો વિચાર કરી શકે આપણે પરિણામનો વિચાર શી રીતે કરી શકીએ ?' પણ આમ કહેવુ ઉચિત નથી આપણને જે વિચારશક્તિ પ્રાપ્ત થયેલી છે, તેનો ચોગ્ય ઉપયોગ કરીએ તો પણ કાર્યનુ પરિણામ શુ આવશે ? તે સામાન્ય રીતે જાણી શકીએ આપણને એમ કહેવામાં આવે કે અમુક માણસને ખોરાકમા ઝેર અપાયુ, તો આપણે તરત જ બોલી ઉઠીએ છીએ કે ‘ એ બિચારો મરણ પામ્યો હશે ’ અથવા આપણને એમ કહેવામા આવે કે અમુક માણસને છેલ્લા એક મહિનાથી તાજા ઘી-દૂધ ખાવા મળે છે, તો આપણે તરત જ કહીએ છીએ કે ‘ તેના મોઢા પર લાલી આવી હશે ’ એ જ રીતે એક માણસ આળસુ હોય તો આપણે કહીએ છીએ કે ‘ તેનાથી કામ થઇ શકશે નહિ ’ અને બીજો માણસ કામગરો હોય તો કહીએ

છીએ કે 'તે લીધેલુ કામ જરૂર પાર પાડશે' આ રીતે આપણામા પરિણામનુ અનુમાન કરવાની જે શક્તિ છે, તેનો દરેક કાર્યપ્રસગે ઉપયોગ કરવો અને તેનુ પરિણામ ઇષ્ટ કે અનુકૂળ જણાય તો પ્રવૃત્તિ કરવી, અન્યથા તેનાથી દૂર રહેવુ

કોઈ પણ કાર્યનુ પરિણામ આપણને સમજાતું ન હોય તો ડાહ્યા માણસોને પૂછવુ અને તેઓ જે અભિપ્રાય આપે તે લક્ષમા રાખીને કામ અગે નિર્ણય કરવો નીતિ કારો તો એમ પણ કહે છે કે આપણે બુદ્ધિમાન હોઈએ અને સારા-ખોટાનો વિચાર કરવાને શક્તિમાન હોઈએ તો પણ બે ડાહ્યા માણસને પૂછી જોવુ, જેથી આપણી કોઇ પણ સ્થળે કઇ પણ ભૂલ થતી હોય તેની ખબર પડે અને કાર્યસિદ્ધિમા હરકત આવે નહિ

જેઓ પરિણામનો વિચાર કરે છે, તેઓ પાણી પહેલા પાળ બાધી શકે છે અને તેથી કોઈ પણ કાર્યને વણસી જતુ અટકાવી શકે છે

મનુષ્ય અનત શક્તિનો સ્વામી છે અને તે ધાર્યું કાર્ય કરી શકે છે, એનો અર્થ એ છે કે તે ધૈર્ય રાખીને પ્રયત્ન-પ્રયાસ-પુરુષાર્થ કર્યા કરે તો છેવટે ધાર્યું પરિણામ લાવી શકે છે, પણ એનો અર્થ એ નથી કે તે ગમે ત્યારે ગમે તે કામ કરી શકે છે વર્તમાન કાળે તો તેની શક્તિ જેટલા પ્રમાણમા ખીલેલી હોય તેનો જ તેણે મુખ્ય વિચાર કરવો જોઈએ અધી મણ બોજો ઉચકવાની શક્તિ હોય અને તે પાચ મણની ગુણી ઉચકવા જાય તો શી રીતે ?

અથવા પાસે પાચ હજારનો જીવ હોય અને પચીસ હજા રનુ ઘર બાધવા જાય તો શી રીતે પહોચે ?

કેટલાક માણસો પોતાની શક્તિનું વધારે પડતું મૂલ્યાકન કરીને એક કાર્યમા યાહોમ ઝપલાવે છે, પણ તેનો આખરી અજામ પ્રાય બૂરો આવે છે રાવણે પોતાની શક્તિનું વધારે પડતુ મૂલ્યાકન કરી સીતાજીનુ હરણ કર્યુ અને શ્રીરામચદ્રજી સાથે વેર બાધ્યુ, તેનો અજામ શુ આવ્યો ? દુર્યોધન તથા દુ શાસને પોતાની શક્તિનૂ વધારે પડતુ મૂલ્યાકન કરી પાડવોને પ્રતિસ્પર્ધી બનાવ્યા અને મહાભારતને નોતર્યુ, તેનો અજામ શું આવ્યો ? વ્યાપાર તથા સટ્ટા વગેરેમા પણ આપણે એ જ વસ્તુ જોઈએ છીએ માણસો પોતાના ગજા કરતા ઘણુ મોટુ કામ કરી નાખે છે અને છેવટે પાયમાલ થાય છે

'હિમતે મરદા તો મદદે ખુદા' અને 'સાહસ વિના લક્ષ્મી નહિ' એ બને સૂત્રો અમારા લક્ષમા છે, પણ તેનો વિવેકહીન આશ્રય લેવાથી મનુષ્ય નિષ્ફળતાને નોતરે છે, એ અમારા કથનનો મુખ્ય આશય છે

સયોગો અનુકૂળ ન હોય અને કામ શરુ કરવામા આવે તો તેમા સફળતા મળતી નથી તાવ અને ખાસી લાગુ પડી હોય અને બસો માઈલનો પગપાળા પ્રવાસ કરવાની ધારણા રાખીએ તો તે કેમ પાર પડે ? અથવા જ્યા બધા દિગબરો (નગ્ન) વસતા હોય, ત્યા ધોબીની દુકાન ખોલીએ તો એ ધધો શી રીતે ચાલે ? તે જ રીતે ઉખર ભૂમિમા બાજરી વાવીએ તો પાક કેવો ઉતરે ?

મચોજોનુ બળાબળ પારખવા માટે કુશાગ્ર બુદ્ધિની જરૂર છે, એટલે મનુષ્યે પોતાની બુદ્ધિનો બની શકે તેટલો વિકાસ કરવો જોઈએ શિક્ષણ, સાહિત્ય, વિદ્વત્સમાગમ વગેરે તેના મુખ્ય સાધનો છે

૯–યોજના આવશ્યક છે.

કોઈ પણ મહત્ત્વની પ્રવૃત્તિ કરવી હોય તો પ્રથમ તેની યોજના તૈયાર કરવી આવશ્યક છે એથી તેના દરેક અંગોપાંગનો સૂક્ષ્મતાથી વિચાર કરી શકાય છે તથા કોઈ મોટી ભૂલ રહી જતી હોય તેનો ખ્યાલ આવી જાય છે

મનોમન વિચાર કરતા કેટલાક મહત્ત્વના મુદ્દા છૂટી જવાનો સભવ રહે છે,-તેથી હિતાવહ એ છે કે યોજનાને કાગળ પર ટપકાવી લેવી, તેને પોતાની નજર સમક્ષ રાખવી અને તેના બધા મુદ્દાઓ પર ક્રમશ વિચાર કરવો આ રીતે બે-ત્રણ વાર કે વધુ વાર વિચાર કર્યા પછી જે યોજના તૈયાર થાય તેને ઠીક સમજવી

આપણી પ્રવૃત્તિ અંગે કોઈનો સહકાર જોઈતો હોય–ઘણા ભાગે જોઈએ જ–તો તેને સમજાવવા માટે આ રીતે તૈયાર કરેલી યોજના ખૂબ ઉપયોગી નીવડે છે અને આપણું કામ વ્યવસ્થિત છે, એવી છાપ પડતા ધારેલો સહકાર મળી રહે છે માત્ર મોઢાની વાતો લેખિત યોજના જેટલી સુંદર છાપ પાડી શકતી નથી, એવો અનુભવ પણ ઘણાખરાને થયો જ હશે

આ ... પ્રચારનો ગણાય છે અને

વસ્તુનો પ્રચાર યોજના વિના થઈ શકતો નથી, એટલે આજે તો યોજનાનુ સ્થાન અનિવાર્ય બન્યુ છે સરકાર, નગરપાલિકાઓ, ગ્રામ્ય પચાયતો, સામાજિક સસ્થાઓ તથા વ્યાપારઉદ્યોગને લગતી પેઢીઓ પોતાની યોજનાઓ કેવા રૂપરગમા બહાર પાડે છે, તે કોઈથી અજાણ્યુ નહિ હોય તાત્પર્ય ક બેસતો રાજા અને આવતી વહુ પ્રથમ દર્શને જે જાતની છાપ પાડે છે તે જ લોકોના મન ઉપર વધારે અસર કરે છે, તેમ સુદર અને સુવ્યવસ્થિત રૂપે બહાર પડેલી યોજના લોકોના મન પર ઘણી અસર કરે છે અને તેથી કરવા ધારેલી પ્રવૃત્તિમા સુયશ સાપડે છે

અહીં એ સ્પષ્ટતા કરી લઈએ કે યોજના સુદર હોય પણ તેનો અમલ કરવાની આવડત કે કાળજી ન હોય તો કાર્યસિદ્ધિ થતી નથી, એટલે યોજના ઉપરાત કામ કરવાની આવડત પણ કેળવવી જોઈએ

૧૦-ફળ માટે અધીરા થશો નહિ.

કોઈ પણ ક્રિયાનુ ફળ તરત ન દેખાય તેટલા પરથી જ ક્રિયા નિષ્ફલ ગઈ છે, એમ માની લેવું નહિ કેટલીક ક્રિયાઓ જ એવી હોય છે કે જેનુ ફલ અમુક અવસ્થાએ કે અમુક સમયે જ દેખાય દાખલા તરીકે બીજમાથી ફલ થાય છે, એ હકીકત નિર્વિવાદ છે, પણ તેનો અર્થ એ નથી કે આજે બીજ વાવીએ ને કાલે ફલની પ્રાપ્તિ થાય પ્રથમ બીજમાથી અકુર ફૂટે છે, તેમાથી સ્કધ (થડ) થાય છે, તેમાથી શાખા-પ્રશાખા (ડાળી-ડાખળા) નો વિસ્તાર થાય છે, એ શાખા-પ્રશાખાને પત્રો આવે છે,

રુપે આવે છે ને ત્યાર પછી ફળ આવે છે ફલપ્રાપ્તિનો આ ક્રમ સમજ્યા વિના કોઈ મનુષ્ય માત્ર સ્કધ કે માત્ર શાખા જોઈને એમ કહે કે હજી પણ ફળ આ યુ નહિ, માટે આ બીજ વાવવાની ક્રિયા નિષ્ફળ છે, તો તે ઉચિત નથી

બળ, વિદ્યા, ધન અને યશ-લાભની બાબતમા પણ આવો જ ક્રમ જોવામા આવે છે

આજે સાત્વિક ભોજન લીધુ અને કાલે બળપ્રાપ્તિ થાય એમ બનતુ નથી ભોજન પેટમા ગયા પછી તેનો રસ થાય છે, તેમાથી રુધિર બને છે અને તેમાથી અનુક્રમે માસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા તથા શુક્ર (વીર્ય) બને છે. આ રીતે જ્યારે શરીરમા ઉત્તમ વાર્યનો સચય થાય ત્યારે બળનો અનુભવ થાય છે હવા ખાવાથી શરીર સારુ થાય છે, એમ કહેવાનો અર્થ એ નથી કે આજે હવા ખાધી અને કાલે શરીર સારુ થાય તે માટે અમુક દિવસ સુધી નિયમિત હવા ખાવી જોઇએ અને તો જ તેનુ પરિણામ દેખાય વ્યાયામથી શરીર સુધરે છે, એનો અર્થ પણ એ જ છે કે જેઓ અમુક સમય સુધી નિયમિત વ્યાયામ કરે છે, તેનુ શરીર સુધરે છે

એક મનુષ્ય વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશથી શાળા પાઠશાળામા જાય છે, પણ દાખલ થયા પછી પાચ-પદર દિવસમા કે મહિના-બે મહિનામા જ તેને વિદ્યાની પ્રાપ્તિ થઈ જતી નથી તે માટે અમુક વર્ષો સુધી અનેક વિષયોનો ક્રમશ અભ્યાસ કરવો પડે છે

ધનપ્રાપ્તિના ઉદ્દેશથી કોઈ પણ વ્યા

શરુ કરવામા આવે તો તરત જ લાભ થવા માડતો નથી પ્રારભમા અનેકવિધ અગવડો કે મુશ્કેલીઓ હોય છે, તે ધીરજથી ઓળગવામા આવે અને પ્રયાસ એક સરખો ચાલુ રાખવામા આવે તો જ તે વ્યાપાર કે ધધો જામે છે અને તેમાથી ધનની પ્રાપ્તિ થાય છે આટલી સાદી વાત ન સમજતા જે લોકો તરત ફળની આશા રાખે છે અને તે ન દેખતા તેને નિષ્ફળ માની લેવાની ઉતાવળ કરે છે, તેની હાલત ઘણી કફોડી થાય છે તે બીજો વ્યાપાર કે ધધો શરુ કરે તેમા પણ પ્રારભિક મુશ્કેલીઓ નડે છે અને તેથી તરત નફો દેખાતો નથી, એટલે તે છોડીને ત્રીજા ધધામા ઝપલાવે છે આમ વારવાર વ્યાપાર-ધધો બદલતા અને તેમા અમુક નુકશાન ખાતા આખરે મૂડી ખલાસ થાય છે અને દેવાદાર બનવાનો વખત આવે છે

પરિણામ માટે અધીરા કે ઉતાવળા થવાથી કેવી સ્થિતિ થાય છે, તે સબધી અહીં એક દષ્ટાન્ત રજૂ કરીશુ એક વ્યાપારીને કોઇ ભૂસ્તરશાસ્ત્રી તરફથી સમાચાર મળ્યા કે અમુક જમીનમાથી સોનુ નીકળે તેમ છે, એટલે તેણે એ જમીન ખરીદી લીધી, ખોદકામના યંત્રો વસાવ્યા અને કામ ચાલુ કર્યું પરતુ ભૂસ્તરશાસ્ત્રીએ કહ્યુ હતુ તેટલી ઊડાઇએ સોનુ નીકળ્યું નહિ, એટલે તે વ્યાપારીના મનમા અનેક જાતની શકાઓ થવા લાગી 'આ જમીનમાથી સોનુ નીકળશે કે કેમ ? પેલા ભૂસ્તરશાસ્ત્રીએ મને છેતર્યો તો નહિ હોય ? માના પર ખર્ચ તો ચડી જ રહ્યો છે આવો ખર્ચ ક્યા સુધી ચડાવવો ?' વગેરે વગેરે આથી

તેણે ખૂબ દાટીને ગર્વ કર્યો અને 'આ જમીનમાંથી સોનું નીકળશે કે કેમ? અને નીકળશે તો કેટલું ઊંડેથી નીકળશે?' એ જાણવાની ઇચ્છા કરી.

ઉપરના ભૂસ્તરશાસ્ત્રીએ જણાવ્યું કે 'મેં આજ સુધી આવી ઘણી જમીનો તપાસી છે. તેથી તેનાં લક્ષણો હું પૂરેપૂરાં પરિચિત છું. તેના આધારે તમને જણાવું છું કે આ જમીનમાંથી સોનું અવશ્ય નીકળશે. ઊંડાણની બાબતમાં હજી કંઈ કહી શકું નહિ, પણ તેથી આપે નિરાશ થવાની કોઈ જરૂર નથી.'

આ પરથી પેલા વ્યાપારીએ ખોદકામ આગળ ચલાવ્યું, કારણ 'આ જમીનમાંથી સોનું નીકળશે કે કેમ?' એ સંશય તેના મનમાં ઉઠ્યા જ કરતો હતો અને ઘણું ખર્ચ થઈ ગયું હતું, એટલે એક દિવસ તેના ધૈર્યનો અંત આવી ગયો. પરિણામે તેણે પોતાની જમીન તથા યંત્રસામગ્રી વગેરે વેચી નાખવાનો અને જેટલા પૈસા ઉપજે તેટલા લઈ લેવાનો નિર્ણય કર્યો.

કોઈ પણ વસ્તુ ખરીદવી હોય તો મોં માગ્યું મૂલ્ય આપવું પડે છે અને વેચવા જઈએ તો પાણીના મૂલ્યે વેચાય છે, એટલે આ વ્યાપારીને જમીન તથા યંત્રસામગ્રીના ઘણા ઓછા નાણાં ઉપજ્યા અને લાખો રૂપિયાની ખોટ ગઈ.

જેણે આ જમીન તથા યંત્રસામગ્રી ખરીદી હતી, તેણે વિચાર કર્યો કે 'આ બધી વસ્તુ મને સસ્તી પડી છે, એટલે અમુક ઊંડાણ સુધી હું ખોદકામ

તો પણ મને ભારે પડશે નહિ માટે મારે પેલા મૂર્ખ શાસ્ત્રીના વચન પર ભરોસો રાખીને કામ આગળ ચલાવવું ’ આમ વિચારીને તેણે ખોદકામ ચાલુ કર્યું અને માત્ર સો-બસો ફૂટ જમીન ખોદી ત્યાં જ સોનું મળી આવ્યું ’ આથી જમીન ખરીદનારને ઘણો લાભ થયો. આ સમાચાર પેલા વ્યાપારીને મળ્યા ત્યારે તેણે કપાળ કૂટ્યું; પણ આ સ્થિતિ માટે તેની અધીરાઈ જ જવાબદાર હતી

યશ-લાભની પ્રાપ્તિ માટે પણ પણ આવું જ સમજવાનું છે સારું કામ કરવાથી યશની પ્રાપ્તિ થાય છે, એનો અર્થ એ નથી કે એક સારું કામ કર્યું કે તરત જ યશની પ્રાપ્તિ થઈ જાય સંભવ છે કે એ વખતે લોકો આપણને બરાબર સમજ્યા ન હોય, એટલે અનેક પ્રકારના કુતર્કો કરે, આપણી ભૂલો કાઢે કે આપણી દાનત ઉપર આક્ષેપો કરે અને તેનું સાચું મૂલ્યાંકન ન કરે પણ આવી બાબતોથી ક્ષોભ ન પામતા સારું કામ કરવાની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખવામાં આવે તો યશપ્રાપ્તિ થયા સિવાય રહેતી નથી મહાત્મા ગાંધીજીએ આ દેશમાં રાષ્ટ્રીય ચળવળ શરૂ કરી, ત્યારે તેમની સામે કેટલા આક્ષેપો થયા હતા! પણ તેઓ એનાથી ક્ષોભ પામ્યા નહિ અને પોતે જે પ્રવૃત્તિને સારી કે શુભ માની હતી, તેને બરાબર વળગી રહ્યા તો આખરે રાષ્ટ્રપિતા બન્યા અને મહાન યશના ભાગી થયા આજે જગત્ આખું તેમનું નામ યાદ કરે છે કવિ, લેખક અને ચિત્રકારોને શરૂઆતમાં કડવા જ અનુભવો થાય છે તેમની કૃતિઓની ખાસ કદર થતી

નથી પણ તેઓ ઉત્તરોત્તર સારા કાવ્યો, સારા લેખો કે સારા ચિત્રો આપતા રહે છે તો આખરે એક દિવસ યશની કલગી તેમના શિર પર ફરફરવા લાગે છે

રોગનિવારણ, યોગક્રિયા, મંત્રસાધન તેમજ ધર્મસાધનની બાબતમાં પણ આવી જ સ્થિતિ પ્રવર્તે છે ઘણા માણસો પોતાને લાગુ પડેલા રોગનું નિવારણ કરવામાં સફળ થતા નથી, તેનું એક કારણ એ હોય છે કે તેઓ કોઈ પણ ઉપચાર ધૈર્યપૂર્વક અમુક સમય સુધી કરતા નથી આજે એક ઉપચાર તો કાલે બીજો ઉપચાર, આજે એક દવા તો કાલે બીજી દવા એમ ફેરફાર કર્યો જ કરે છે, તેથી ઉપચારનો ફાયદો શી રીતે મળે?

નથુભાઈની આંખે આંજણી થઈ, એટલે તેમણે એક મિત્રને ઉપાય પૂછ્યો કે 'શું કરવું?' તે મિત્રે કહ્યું કે 'તેના પર કાળી શાહી લગાડી દો, એથી ફાયદો થશે' આથી નથુભાઈએ તેના પર કાળી શાહી લગાડી સાંજે એક બીજા મિત્ર મળ્યા, તેમણે પૂછ્યું કે 'આ શું થયું છે?' ત્યારે નથુભાઈએ જણાવ્યું કે 'આંખે આંજણી થઈ છે અને તેના પર કાળી શાહી લગાડી છે' એ સાંભળી પેલા મિત્રે કહ્યું કે 'તમે ભલા માણસ છો કે જે-તેનું માની લો છો આમાં કાળી શાહીથી ફાયદો ન થાય એના પર તો કેસર લગાડવું જોઈએ કેસર!' એટલે નથુભાઈએ કેસર વાટીને તેના પર ચોપડ્યું બીજા દિવસે એક ઓળખીતા ડોશીમા મળ્યા તેમણે પૂછ્યું કે 'આ શું થયું છે?' નથુભાઈએ કહ્યું કે 'મા! આંખે આંજણી થઈ છે

ને તેના પર કેસર લગાડ્યુ છે ' એ સાભળી ડોશીમાએ કહ્યુ કે 'એના પર કેસરથી કઈ ફાયદો ન થાય આબ લીનો કચૂકો ઘસીને લગાડો, એટલે તરત ફાયદો થશે. મે એ રીતે ઘણાની આજણીઓ મટાડી છે ' એટલે નથુ ભાઈએ કેસર ભૂસી નાખ્યુ અને આંબલીનો કચુકો ઘસીને ચોપડયો આ રીતે બીજા પણ બે ચાર ઠડા-ગરમ ઉપચારો ઉપરાઉપરી કર્યા, એટલે આજણી વકરી અને આખ પર મોટો સોજો આવી ગયો આખરે તેમણે એક અનુભવી વૈદ્યનો આશ્રય લીધો અને તેનો ઉપચાર અમુક વખત સુધી ચાલુ રાખતા સારુ થઈ ગયુ તાત્પર્ય કે જે ઔષધથી રોગનિવારણમા સફળતા મળે તેમ હોય, તેના ફળ માટે અધીરા થઇ તેને છોડી દેતા પરિણામ માઠુ આવે છે

યોગમા પણ આજે ક્રિયા કરી અને કાલે ફાયદો દેખાય તેવુ હોતું નથી તેની ક્રિયાઓ અમુક વખત સુધી નિયમિત કરવામા આવે ત્યારે જ તેનો લાભ દેખાય છે થોડા દિવસ આસન કર્યા કે પ્રાણાયામ કર્યો અને કેટલો લાભ થયો ? તે તપાસવા માડયુ કે યોગસાધકના પગ ઢીલા પડવા માડે છે અને જે ક્રિયા ખરેખર ફાયદો પહોચાડનારી હોય તે છૂટી જાય છે

મ ત્રસાધનામા પણ જપ કે અનુષ્ઠાનની પૂર્ણાહુતિ થયા સિવાય ફળની આશા રાખવી વ્યર્થ છે ઘણા મનુષ્યો અનુષ્ઠાનની શરૂઆત કરે છે અને ફલ સબધી ..રો કરવા લાગી જાય છે તથા મનથી દેવની પાસે

આધ્યાત્મિક સાહિત્યની રસલ્હાણ

પૂજ્યપાં૰ મુનિવર્ય શ્રી ભાનવિજયજી ગણિવરના સંવેગવૈરાગ્ય તરબોળ સાહિત્યનુ પ્રકાશન 'દિવ્યદર્શન' સાપ્તાહિક દ્વારા છેલ્લા સાત વર્ષોથી થઈ રહ્યુ છે દર શનિવારે ઘેરબેઠા એ પત્ર જીવનના કેઈ પરમ સત્યોને સમજાવી જાય છે, કેઈ મહાન કર્તવ્યોનો સાદ દઈ જાય છે એનુ નિયમિત વાચન કરનાર નરનારીઓને આધ્યાત્મિક સાહિત્યની રસલ્હાણ મળે છે

આ ઉપરાત તેઓશ્રીના રચેલા પુસ્તકો પણ પ્રકાશિત થયેલા છે અને થઈ રહ્યા છે તેમા ઉચ્ચ પ્રકાશના પથે, યોગદૃષ્ટિ-સમુચ્ચય (પીઠકા), ગગાપ્રવાહ, વાર્તા વિહાર, નિશ્ચય-વ્યવહાર, અરિહત પરમાત્માની ઓળખાણ, પ્રેરણા, પ્રીતની રીત, પ્રભુનો પથ, સમરાઇચ્ચકહા (ગુણસેન-અગ્નિશર્મા), વગેરે પુસ્તકો મુખ્ય છે

તાજેતરમા તેઓશ્રીની તર્કપરિશુદ્ધ અને પદાર્થભરપૂર કલમે પૂ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વર વિરચિત લલિતવિસ્તરા ગ્રથનુ ગુજરાતી (પરમતેજ) તથા હિન્દી (પ્રકાશ) ભાષામાં રોચક વિવેચન થઈ રહેલુ છે બે ભાગમા ગ્રથ પ્રકાશિત થશે પ્રત્યેક ભાગની કિમત ૫-૫૦ રૂપિયા રાખવામાં આવેલી છે

દિ૰ દર્શન સાપ્તાહિક તથા ઉપર્યુક્ત સાપ્તાહિક અગે નીચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરો

દિવ્યદર્શન કાર્યાલય
કે ચતુરદાસ ચીમનલાલ શાહ,
કાળુશીની પોળ, અમદાવાદ.

તા ક –ઉપધાનરહસ્ય, ઉપધાનસ્વરૂપ અને ઉપધાનચિતન એ પુસ્તિકાઓ પણ અહીંથી મળી શકશે

અને સહૃદયતા દાખવવી, એ મિત્રો વધારવાના સિદ્ધ ઉપાયો છે એટલે તમે અતડા રહેતા હો, કોઈની સાથે જલ્દી ભળતા ન હો કે દરેક બાબતમા તમારો ચોતરો જુદો રાખતા હો તો પ્રથમ તેને દૂર કરો તમે પાડોશીઓની સાથે ભળવાનુ રાખો, સગાંસબધી તથા નાતીલા–જાતીલાઓને મળતા રહો તથા વ્યાપારધધા અગે અનેક મનુષ્યના પરિચયમા આવતા હશો તેમની ઓળખાણ તાજી રાખો. એક માણુસ સાથે સામાન્ય ઓળખાણ થઈ હોય તે સામો મળે ત્યારે તેને બે હાથ જોડીને નમસ્કાર કરો અને 'કેમ મજામા ?' 'ઘરે બધા કુશળ ?' 'આપણે ત્યા કયારે પધારશો ?' 'મારે લાયક કઈ કામકાજ ?' વગેરે મધુર વચનો બોલવાથી તેની સાથેનો સબધ વધશે અને તે તમારો મિત્ર બનશે તેના પ્રત્યે તમે સહૃદયતા દાખવશો અને બનતી સહાય કરશો તો તમારી એ મિત્રતા વજ્રલેપ જેવી દૃઢ થશે અને સમય આવ્યે ખૂબ કામ આપશે '

અહીં એટલુ સ્પષ્ટ કરવુ આવશ્યક છે કે જે મનુષ્ય સ્વભાવથી દુષ્ટ હોય તેની મિત્રતા કરવી નહિ, કારણ કે તેનાથી આપણને કોઈ પણ પ્રકારનો લાભ થતો નથી, પણ નુકશાન અવશ્ય થાય છે હસ ને કાગડાની મિત્રતા થઈ, બને સાથે ચાલ્યા અને રસ્તે એક વૃક્ષ ઉપર વિરામ કર્યો. ત્યા કાગડો નીચે સૂતેલા એક મુસાફર પર ચરકયો અને તેના બધા કપડાં બગાડયા આથી તે મુસાફર અત્યત ક્રોધમા આવી ગયો અને ધનુષ્ય પર બાણ ચડાવી ઉપર જોવા લાગ્યો એ વખતે કાગડો ઉડી ગયો હતો, એટલે

માત્ર હંસ તેની નજરે પડયો. આ હંસ પર તેણે તીર છોડયું અને હંસને તે બરાબર વાગતા તેના પ્રાણ નીકળી ગયા!

કોઈ એમ માનતું હોય કે દુષ્ટને સુધારી લઈશું તો એ કામ સરળ નથી અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે—

દુષ્ટ ન છોડે દુષ્ટતા, લાખ શિખામણ દેત,
જ્યમ બહુ બહુ ધોયા છતા, કાજળ હોય ન શ્વેત.

અહીં પ્રસંગવશાત્ એ પણ કહી દઈએ કે દુષ્ટની મિત્રતા તો દૂર રહી, પણ તેની નજીક જવામા યે સાર નથી બાવળ કે બોરડીની નજીક જઈએ તો બે–ચાર કાંટા અવશ્ય વાગે છે પરંતુ દુષ્ટને પારખવાનું કામ સહેલું નથી, તે મુખના મીઠા હોય છે અને વાતો એટલી સફાઈથી કરી જાણે છે કે ભલભલા માણસો પણ ભોળવાઈ જાય છે

અમારા એક મિત્ર જે બહુ પાકા ગણાતા તેમનો આ કિસ્સો છે તેઓને રેલ્વેનો પ્રવાસ કરતા એક નવયુવાન સાથે ઓળખાણ થઈ અને તેની બોલવાની સફાઈ પરથી તેને સજ્જન માની 'મુંબઈ આવો ત્યારે મારે ત્યા જરૂર પધારજો' એમ કહી પોતાનું સરનામુ આપ્યું કેટલાક દિવસ પછી એ યુવાન એક પેટી ને એક બીસ્રો લઈ અમારા મિત્રને ત્યા આવ્યો. અમારા મિત્રે તેને આવકાર આપ્યો ને પોતાને ત્યા ઉતારો આપી સાથે જમાડયો

સાંજે એ નવયુવાને કહ્યું કે 'મારે ખાસ કરીને સરકારી અમલદારો સાથે કામ હોય છે અને તે અંગે ઘણા અગત્યના કાગળો મારી પાસે હોય છે, એટલે તમારી

ઉપરની ઓરડીમા રહેવાનુ અને ઠીક પડશે ’ અમારા મિત્રને પોતાનો જ માળો હતો અને આ ઓરડી ખાલી હતી, એટલે આપવામા કઈ હરકત ન લાગી પેલા નવ યુવાને આભાર માની પોતાનો સરસામાન તેમા ગોઠવી દીધો.

બીજા દિવસે પણ અમારા મિત્રે તેને સાથે જમવાનું આમ ત્રણ આપ્યુ અને ‘ અહી રહો ત્યા સુધી જમવાનુ અમારે ત્યા રાખજો ’ એવો આગ્રહ કર્યો, પણ પેલા નવ-યુવાને ‘ મારા કામનુ ઠેકાણુ નહિ, ઘણુ મોડુ થઈ જાય ’ વગેરે કહીને તે આમત્રણનો સ્વીકાર કર્યો નહિ

તે યુવાન બપોરે બેત્રણ વાગે આવે, આજે આમ કર્યું, તેમ કર્યું વગેરે વાતો કરી જાય અને રાત્રે મોડેથી પોતાની ઓરડીમા પાછો ફરે આ રીતે દશેક દિવસ વ્યતીત થયા પછી તે એક દિવસ અગિયાર વાગતા ઘરે આવ્યો ને મારુ કામ પતી ગયુ છે, માટે રજા લઈશ એમ કહીને પોતાનો સરસામાન લઈ વિદાય થયો અમારા મિત્રે તેમને ભાવભરી વિદાય આપી

પછી આશરે ત્રણ વાગે તેઓ પોતાના માળાનાથી નીચે ઉતર્યા, ત્યા ત્રણ-ચાર માણસોએ સામે આવીને તેમને કહ્યુ કે ‘ અમે તમારી જ રાહ જોતા હતા ’ અમારા મિત્ર આમાના કોઈ પણ માણસને ઓળખતા ન હતા, એટલે તેમને આ મુલાકાત વિચિત્ર લાગી, પણ પોતાનો મનોભાવ વ્યક્ત ન થવા દેતા પૂછયુ કે ‘ તમે શા માટે મારી રાહ જોતા હતા ? ’ પેલાઓએ કહ્યુ કે ‘ આપ આવો સવાલ કેમ કરો છો ? આપે વલણ માટે ત્રણ

રામતીર્થ બ્રાહ્મી તેલ

[સ્પેશીઅલ નં. ૧]

રજીસ્ટર્ડ

વાળ વધારવા, મગજ શાંત રાખવા, યાદશક્તિ સારી કરવા, શાંત નિદ્રા માટે, શરીરને માલીસ કરી સ્ફૂર્તિમાં લાવવા માટે દરેક ઋતુમાં દરેકને માટે ઉપયોગી છે. કિંમત મોટી બાટલીના રૂા. ૪-૦૦, નાની બાટલીના રૂા. ૨-૦૦

શરીર નીરોગી રાખવા માટે આકર્ષક યોગાસન ચિત્રપટ અમારે ત્યાંથી મંગાવશો. કિંમત પોસ્ટેજ સાથે રૂા. ૨-૫૦

શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ

દાદર, સેન્ટ્રલ રેલ્વે,

મુંબઈ-૧૪

વાગ્યાનો વાયદો કર્યો, એટલે અમે ત્રણ વાગ્યે અહીં આવ્યા છીએ ' અમારા આ મિત્રે જીદગીમા કોઈ વાર સટ્ટો કર્યો ન હતો કે આકડા-ફીચરની ગંધ પણ લીધી ન હતી, એટલે વલણની વાતથી વિચારમાં પડી ગયા તેમને એમા કંઈ સમજાયુ નહિ, એટલે ફરી પ્રશ્ન કર્યો કે 'શેનુ વલણ અને શી વાત? હુ કોઇ જાતનો સટ્ટો કરતો નથી '

પેલાઓએ કહ્યુ કે 'આપના જેવા મોટા માણસ આવુ જૂઠુ બોલે તે ઠીક નથી રોજ હજારો રૂપિયાની તેજી-મંદી બેલો છો અને ઉપરથી કહો છો કે હુ કોઈ જાતનો સટ્ટો કરતો નથી?'

અમારા મિત્રે કહ્યુ કે 'તમે આ શું બોલો છો? એ વાત બીજા કોઈની હશે, મારી નહિ. મે તો જીદગીમાં ત્રણ પાઈનો પણ સટ્ટો કર્યો નથી '

પેલાઓએ કહ્યુ કે 'શેઠ! આજે તો નાનામોટા બધા સટ્ટો કરે છે, એટલે વાત છુપાવવાનો કોઈ અર્થ નથી આપ પોતે સોદો ન કરો અને માણસને મોકલી સોદો કરાવો એ બધુ સરખુ જ ને?'

અમારા મિત્રે કહ્યુ 'મે આવા કામ માટે કોઈ માણસ રાખ્યો નથી કે કોઈ સોદો કરાવ્યો નથી '

પેલાઓએ કહ્યુ કે 'તમે કોઇ માણસ નહિ રાખ્યો હોય તો કોઈ સગાંવહાલાને રાખ્યો હશે તમારો ભાણેજ આવીને રોજ બજારમા તમારા નામથી સોદા કરી જતો અને વલણના પૈસા લઈ જતો આજે અમારે વલણના પૈસા લેવાના

છે, એટલે તેણે કહ્યું કે શેઠ પોતે વલણના પૈસા આપશે તમે ત્રણ વાગે માળા નીચે આવીને બેસજો, એટલે અમે આવ્યા છીએ માટે અમારા વલણના પૈસા આપી દો '

આ ખુલાસાથી અમારા મિત્રની સમજમા આવી ગયું કે પોતે જે યુવાનને ઉતારો આપ્યો હતો, તે જ બજારમા જઈને પોતાના નામે ફીચરનો ધધો કરી આવતો હતો અને એ રીતે પૈસા લઈ આવતો હતો. આજે વલણ ચૂકવવાનુ આવ્યુ, એટલે જ તે અગિયાર વાગ્યે પોબારા ગણી ગયો હવે શુ કરવુ ? જો વધારે ખટપટ થશે તો આ મવાલીઓ ધાધલ કરશે ને મારી આબરૂ જશે એટલે તેમણે પૂછ્યુ કે 'તમારે વલણના કેટલા રૂપિયા લેવાના છે ?'

પેલાઓએ કહ્યું કે 'રૂપિયા સાડા આઠસો ' એટલે અમારા મિત્રે પોતાને ત્યાથી રૂપિયા સાડા આઠસો લાવીને ચૂપચાપ ચૂકવી આપ્યા ને જીદગીમા એક નવો પાઠ શીખ્યા

તાત્પર્ય કે મિત્રો વધારવાની જરૂર છે, પણ તે જોઈને વધારવા અને તેના લીધે આપણે ફસાઈ જવાનો વખત ન આવે તેની સાવચેતી રાખવી

૧૨-હાથ ધરેલા કામમા પૂરી શક્તિ રેડો.

કેટલાક માણસો વિચાર-યોજનાપૂર્વક કામ હાથ ધરે છે પણ તેમા પોતાની શક્તિ જોઈએ તેટલી રેડતા નથી, એટલે એ કામ વણસી જાય છે અને પોતાના લલાટે નિષ્ફળતાનો લેખ લખાય છે, તેથી જે કામ હાથ ધરવું તેમા પોતાની શક્તિ પૂરેપૂરી રેડવી

' પુરુષાર્થનાં પાચ પગથિયામા ત્રીજુ પગથિયુ બળ

છે અને ચોથુ પગથિયુ વીર્ય છે, એટલે હાથ ધરેલા કાર્યમા શરીર અને આત્મા બનેની શક્તિ રેડવાનો ઉપદેશ છે, તે આપણે ભૂલવાનુ નથી

આપણી અનેક સસ્થાઓ આજે પ્રાણહીન કે નિષ્ક્રિય દેખાય છે અને મરવાના વાકે જ જીવે છે, તેનુ મુખ્ય કારણ એ છે કે તેના પ્રમુખપદે, ઉપપ્રમુખપદે તેમજ મત્રી અને સભ્યપદે આવનારાઓ તે અગે પોતાની શારીરિક કે માનસિક કોઈ શક્તિ તેમા પૂરેપૂરી રેડતા નથી તેઓ થોડા પૈસાનુ દાન કરીને એમ સમજે છે કે અમે અમારુ કર્તવ્ય બજાવ્યુ, પણ આ સમજ ખોટી છે કાર્યસિદ્ધિ માટે ધનના ભોગ ઉપરાત તન અને મનના ભોગની પણ જરૂર છે

દાનવીર કાર્નેગીએ પોતાના પાછલા જીવનમા ત્રીશ ક્રોડ રૂપિયા સખાવત માટે કાઢ્યા હતા, પણ તે રૂપિયા એમને એમ આપી ન દેતા તેને લગતી યોજનાઓ જાતે જ ઘડી હતી અને તેના કરારના મુસદ્દા પણ પોતે જ તૈયાર કર્યો હતા આ કામ કરવામા તેમણે ખૂબ પરિશ્રમ વેઠયો હતો અને દશ વર્ષ જેટલો સમય આપ્યો હતો

૧૩–વિઘ્નોથી ડરો નહિ

કોઈ પણ કાર્યમા વિઘ્ન તો આવે જ છે ખાસ કરીને સારા કામમા વિઘ્નો વિશેષ આવે છે તેથી જ 'શ્રેયાંસિ બહુવિઘ્નાનિ' એ ઉક્તિ પ્રચલિત બની છે પરતુ આવા વખતે મનુષ્યે મનની સમતુલા ન ગુમાવતા ધૈર્યનો આશ્રય લેવો જોઇએ અને આવેલા વિઘ્નને પાર કરવુ જોઇએ.

જેઓ વિઘ્નોથી ડરીને સ્વીકૃત સારા કાર્યનો ત્યાગ કરે છે, તેઓ આ જગતમા અપયશના ભાગી થાય છે અને પોતાનુ નામ બીકણ, બાયલા કે કાયરની પંક્તિમા નોધાવે છે

શ્રી મહાવીર સ્વામીને સાધના કાલમા કેટલા ઉપસર્ગો થયા ? કેટલા પરીષહો થયા ? છતા તેમણે પોતાની સાધના ન છોડી તો આખરે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી થયા તથા લાખો મનુષ્યના તારણહાર બની આ જગતમા પોતાનુ નામ અમર કરી ગયા અન્ય મહાપુરુષોએ પણ એ જ રીતે આવેલા વિઘ્નોને ધૈર્યપૂર્વક ઓળગી જઈને જ કાર્યસિદ્ધિ કરેલી છે, એટલે વિઘ્નોથી ડર્યા વિના તેને પાર કરી જવાનુ ધૈર્ય રાખવુ એ જ સાચો માર્ગ છે

સફલતાના આ મુખ્ય સૂત્રો છે તેનુ અનુસરણ કરનાર પોતાના જીવનમા જરૂર ઝગઝગતી ફત્તેહ મેળવશે અને પોતાનુ નામ આ જગતમા રોશન કરશે

इति शम् ।

શુદ્ધિપત્રક

(૧) જીવનનું ધ્યેય

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭	૨૩	भगवद्भिरुक्ता,	भगवद्भिरुक्ता
૧૫	૧૬	વદિક	વૈદિક
૧૯	૧૯	રાધાવેધા	રાધાવેધ
૨૧	૫	લટીકી	લટકી
૨૨	૧૮	બિંદુઓના	બિંદુઓના
૨૩	૩	ધમ રૂપી	ધર્મરૂપી
૨૩	૯	કહે છે	કહ્યું છે
૨૪	૬	त कुल	त कुज
૨૬	૧૩	બે શબ્દનો અક્ષર	બે અક્ષરનો શબ્દ
૨૯	૬	ખોરૂમાથી	ખોરૂમાથી
૩૫	૧૭	આસ્ત	આસ્તે
૩૬	૧૭	क्रियाफल्याण	किंपाकफल्याण
૩૭	૧૨	मरणभयहृतार्नां	मरणभयहृतानां
૩૮	૧૭	निपानभिव	निपानमिव
૨૮	૧૮	कमाणभायान्वि	कर्माणमायान्ति
૩૯	૩	कान्ताराच्य	कान्ताराच्च
૩૯	૩	महाभयाच्य	महाभयाच्च
૪૦	૯	પ્રમરાને	પ્રકારનો
૪૩	૪	शुभस्थाने	शुभे स्थाने
૪૪	૨૪	गाङ्ग	गाङ्गू
,,	,,	लकुडां,	लकुडा

(૨) પરમપદનાં સાધનો

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧	૨૧	અવિચ્છિન્નિ	અવિચ્છિન્ન

૧૨	૧૪	સમ્યક્તમૂલ	સમ્યક્ત્વમૂલ
૧૯	૮	ભગવનૂ	ભગવન્
૨૫	૧૯	પાચ	પાચ
૨૯	૧૫	તૂટ	તૂટી
૨૯	૨૦	થાય થાય	થાય
૩૨	૬	સુખદુ ખયા	સુખદુ:ખયો
૩૪	૧૨	કડિયા	કડિયો
૩૫	૮	હુ	હું
૩૯	૨૨	લાગ્યા	લાગ્યો
૪૨	૧૨	ભવસમુદ્દ	ભવસમુદ્ર
૪૪	૮	મત્સ્યભદ્રક્ષણુ	મત્સ્યભક્ષણુ
૪૬	૪	મૂખમા	મુખમા
૪૯	૪	મણા	મણો
૫૧	૧૩	પાત	-પોત
૫૨	૩	અર્ધપુદ્દગન-	અર્ધપુદ્દગલ
૬૦	૯	રહ્યા	રહ્યા
૬૩	૧૨	જ્ઞાનવિભગ જ્ઞાન	જ્ઞાન વિભગજ્ઞાન
		મનમા	મનનાં

(૩) ઇષ્ટદેવની ઉપાસના

૧	૧	જન	જૈન
૧૬	૬	બ્રહ્મ	બ્રહ્મ
૨૩	૨૩	મન પર્યજ્ઞાની	મન પર્યવજ્ઞાની
૨૪	૧૮	-બુદ્ધિવાધાત	બુદ્ધિબોધાત્
૩૨	૬	જન	જૈન
૪૨	૧૪	ધતિ-મૃતિને	ધૃતિ-મતિને
૪૩	૮	મુળ	મૂળ

૪૯	૨૩	જીનુ	જાનુ
૫૦	૧૧	તૈકાતિક	લોકાંતિક
૬૦	૯	સમ્યાગ્ શૅનરૂપ	સમ્યગ્દર્શનરૂપ

(૪) નદ્દગુરુસેવા

૧૨	૧૩	આમ	આપ

(૫) આદર્શ ગૃહસ્થ

૮	૭	અયવ	અયવ
૨૬	૧૬	શુશ્રયા	શુશ્રૂષા
૩૩	૫	શ્રાવકમાહુરુત્તમા	શ્રાવકમાહુરુત્તમા

(૬) આદર્શ સાધુ

૧૯	૧૨	યરાયેલો	કરાયેલો
૨૬	૧૧	દદપ્રહરી	દઢપ્રહારી
૨૬	૧૫	ફ્રજ પેઠે	કરજ પેઠે
૨૭	૧૬	ભતક	ભૂતક
૩૨	૭	દીક્ષીત	દીક્ષિત
૩૫	૧	એલવામાથી	બોલવામાથી
૩૭	૨	નિશ્રત	નિશ્ચિત
૩૮	૭	પણાતાભોજનમ્	પ્રણીતાભોજનમ્
૫૯	૨૩	મહાર્ષિઓએ	મહર્ષિઓએ

(૭) નિયમો શા માટે?

૧૦	૧૪	ઉત્તિર્ણ	ઉત્તીર્ણ
૧૯	૧	મહર્દિક	મહર્દ્દિક
૨૧	૧	નિયમાડ	નિયમોડ
૩૦	૧૬	તેના આ માટે	તેના માટે

૩૫	૨૨	પદ્ય	પ'દ્ય
૪૨	૧૭	રહ્યો હતો	રહ્યા હતા
૫૨	૨	સાઢુંપોરિસી	સાઢપોરિસી

(૮) તપની મહત્તા

૭	૧	પ્રરૂપણુ	પ્રરૂપણા
૧૫	૨	દુષ્પાપ	દુષ્પ્રાપ
૧૫	૬	तपामूल	तपोमूलं
૨૬	૧૩	ઉ.તાઇ	ઉદતાઇ
૨૭	૧૩	જન	જૈન
૨૮	૨૧	કોપ શુધ્ધિવધ્ધિ	કોપશુદ્ધિવધ્ધિ
૪૧	૭	જન	જૈન
૪૧	૧૮	શ્રનિ–સ્મૃતિઓમા	શ્રુતિ–સ્મૃતિઓમા
૪૨	૧	गुपात्र	सुपात्रे
૪૨	૨૩	તાત્પય	તાત્પર્ય
	૧૭	।दसणिस्स	नादसणिस्स
૪૫	૧૪	सम्यगदर्शन	सम्यग्दर्शन
૪૬	૨	कत्स्नकमक्षय	कृत्स्नकर्मक्षय
૪૬	૧૭	क्रयाथी	क्रियाथी
૪૭	૧૦	જન ધર્મ	જૈન ધર્મ
૪૯	૩	गुरुपास्ति	गुरूपास्ति
૫૧	૨	सजमो	सजमो

(૯) મ ત્રસાધન

૭	૮	જ્ઞાનાવર્ણોવના	જ્ઞાનાર્ણવના
૪૨	૧૦	યત્રા	ય ત્રા
૪૭	૧૦	मातृकावर्णै	मातृकावर्णै–

(૧૦) યોગાભ્યાસ

૪	૩	કરણે।	કારણો
૧૨	૧૯	સ્ત્રીઓના	સ્ત્રીઓને।
૨૭	૬	આશ્રયનારા	આસ્રવનારા
૩૦	૧૫	દૂષપ્રત્યયિકકી	દૂષપ્રત્યયિકી
૩૩	૪	યાગાભ્યાસ	યોગાભ્યાસ
૩૩	૧૨	અનકૂલ	અનુકૂલ
૪૨	૨૦	જન	જૈન
૪૮	૧૦	વિશુદ્ધ	વિશુદ્ધિ
૫૭	૧૨	દુર્લભતા	દુર્લભતાનુ
૫૭	૧૩	આતિ	અતિ
૫૮	૧૩	મય	મૂય

(૧૧) વિશ્વશાતિ

૭	૯	લોકમા	લોકમા
૭	૧૫	વતુનની	વર્તુલની
૧૪	૧૯	મહત્ત્વાકાક્ષા	મહત્ત્વાકાક્ષા
૩૨	૩	રહ્યા	રહ્યો

(૧૨) સફળતાના સૂત્રો

૧૮	૩	પછ	પછી
૨૩	૧૦	શ્રસિદ્ધ	પ્રસિદ્ધ
૩૬	૨૨	——	' આવુ અવિચારી કામ કેમ કર્યું ?' ત્યારે જમનાદાસે કહ્યુ કે

૪૫	૧૫	પસા	પૈસા
૬૨	૯	પસાનું	પૈસાનું

